

Life+ pullonkaulat

**EU:n ympäristöalan rahoitusvälineen Life+
käytön esteet, haasteet ja parannusehdotukset**

**Pekka Harju-Autti, Mikko Tiira,
Pekka Hänninen ja Tarmo Lemola**

Life+ pullonkaulat

**EU:n ympäristöalan rahoitusvälineen Life+
käytön esteet, haasteet ja parannusehdotukset**

**Pekka Harju-Autti, Mikko Tiira,
Pekka Hänninen ja Tarmo Lemola**

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ
MILJÖMINISTERIET
MINISTRY OF THE ENVIRONMENT

YMPÄRISTÖMINISTERIÖN RAPORTTEJA II | 2010
Ympäristöministeriö
Luontoympäristöosasto

Kansikuva: Morguefile

Taitto: Ainoliisa Miettinen

Julkaisu on saatavana myös internetistä:
www.ymparisto.fi > Ympäristöministeriö
> Julkaisut > Ympäristöministeriön raportteja -sarja

Edita Prima Oy, Helsinki 2010

ISBN 978-952-11-3749-5 (nid.)
ISBN 978-952-11-3750-1 (PDF)
ISSN 1796-1696 (pain.)
ISSN 1796-170X (verkkokj.)

ALKUSANAT

Suomi on ollut mukana EU:n Life-rahoitusvälineen toiminnassa vuodesta 1995. Perinteisesti Suomi on menestynyt hyvin Life-rahoituksessa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että näin olisi myös jatkossa. Nykyisen Life+ -ohjelman rahoitusvolyymit ovat kasvaneet sen verran suuriksi, että on täysi työ saada aikaan riittävästi laadukkaita, kilpailukykyisiä hankkeita.

Tätä julkaisua aloitettaessa oli selviä merkkejä siitä, että tarvitaan toimenpiteitä joilla suomalaishakijoiden kilpailukykyä ja aktiivisuutta parannetaan. Suomeen maksettava Life+ -rahoitus kun ei tule meille automaattisesti vaan riippuu täysin suomalaishankkeiden määrästä ja laadusta.

Komission käyttämät hankkeiden monitorointikonsultit Pekka Hänninen ja Mikko Tiira tiedustelivat 'kentältä' potentiaalisten hakijoiden käsityksiä Life-rahoitusvälineestä. He kaivoivat esiin tekijöitä, joita hakijat kokevat ongelmallisiksi ja toisaalta myönteisiksi Life+ -ohjelmassa ja esittivät suosituksia toiminnan kehittämiseksi.

Komission käyttämien asiantuntijoiden suositusten lisäksi johtaja Tarmo Lemola (Advansis Oy) tarjoaa ulkopuolisen – ja samalla ympäristöhallinnon toimintaa hyvin tuntevan – konsultin näkökulman Life+ -rahoitusvälineen toimintaan.

Kiitokset kaikille tekijöille. Työn tuloksia tullaan hyödyntämään Life+ -rahoituksen edistämiseksi Suomessa.

Pekka Harju-Autti
Ylitarkastaja

SISÄLLYS

Alkusanat	3
I Life+ -rahoitus tänään – ympäristöministeriön näkemys toimintaympäristöstä	7
1.1 Mikä on Life+ -rahoitusväline ja millaisille hankkeille se on suunnattu.....	7
1.2 Suomen menestys Life+ -rahoituksessa	8
1.3 Muutoksia Life+ -rahoituksessa viime vuosina	10
1.4 Life+ -rahoitusvälineen haasteita.....	11
1.5 Ympäristöministeriön toimet LIFE+ -toiminnan tukemiseksi.....	13
1.6 Yhteistyö muiden kansallisten T&K -rahoittajien kanssa.....	15
2 Selvitys Life+ Ympäristö, Luonto ja Biodiversiteetti -hankkeista	17
2.1 Menetelmät	17
2.2 Tietoisuus	19
2.3 Mitkä tekijät koetaan ongelmallisiksi ja toisaalta myönteisiksi Life+ -ohjelmassa.....	19
2.4 Hakemusprosessin haasteet.....	20
2.5 Komission ja Life-yksikön toiminta.....	21
2.6 Kansallisen viranomaisen toiminta Suomessa ja vertailu lähialueen maihin	23
2.7 Life+ Ympäristö -hankkeisiin liittyviä tekijöitä	24
2.8 Life+ Luonto ja biodiversiteetti -hankkeisiin liittyviä tekijöitä.....	25
2.9 Life+ Informaatio -hankkeisiin liittyviä tekijöitä	30
3 Suosituksia	31
3.1 Tietoisuuden lisääminen	31
3.2 Hakemusprosessin helpottaminen.....	32
3.3 Omarahoituksen tukeminen.....	33
3.4 Hankkeen tukeminen ja verkostoituminen.....	33
3.5 Life+ Luonto ja Biodiversiteetti -hankkeiden sääntöihin liittyvät haasteet	34
4 Ulkopuolinen näkökulma Life+ -rahoitusvälineen toimintaan	35
4.1 Lähtökohdat ja tavoite	35
4.2 Life+ -ohjelma pääpiirteissään.....	36
4.3 Mahdollisia syitä ja seurauksia.....	37
4.4 Ministeriöiden tutkimus- ja kehittämisrahoituksen kehitysnäkymät	38

4.5	Sektoritutkimuksen kehitysnäkymät.....	38
4.6	Tutkimusohjelmat	39
4.7	Väilyhteen veto	40
4.8	Elinkeinoelämän rooli.....	40
4.9	Vetovoimaisuuden parantaminen: joitakin ajatuksia	41
	Liite 1. Life+ -asetuksen teema-alueet eli ns. monivuotinen strateginen ohjelma	44
	Liite 2. Selvitystä varten haastatellut tahot/henkilöt	46
	Liite 3. Kyselyt.....	49
	Kuvailulehti	53

1 Life+ -rahoitus tänään – ympäristöministeriön näkemys toimintaympäristöstä

Pekka Harju-Autti

1.1

Mikä on Life+ -rahoitusväline ja millaisille hankkeille se on suunnattu

Life+ on Euroopan ympäristöhankkeiden rahoitusväline. Se rahoittaa erityisesti tutkimustiedon käytännön hyödyntämiseen tähtäviä laajoja hankkeita. Tyypillisesti Life-hanke on pitkälti ohittanut perustutkimusvaiheen ja aikaansaa laajamittaisen käytännön sovelluksen (pilottihanke) tai massiivisen tietoisuuden parantamisen. Life+ -haku on kerran vuodessa kattaen aihepiireiltään koko ympäristöalan kentän. Life-asetuksessa on 16 teema-aluetta, joihin hankkeita toivotaan (liite 1). Eniten kokemusta suomalaisilla hakijoilla on luontoympäristöön, veteen, maaperään, ilmastomuutokseen, sekä jätteisiin liittyvistä hankkeista.

Esimerkiksi ilmastomuutoksen hillintä ja sopeutuminen on yksi Life+:n keskeisistä teemoista. Viime kahdessa hakukierroksissa 2008–2009 Life+ on rahoittanut suomalaisia ilmastomuutoshankkeita yhteensä 11 miljoonalla eurolla.

Euroopan komissiolla on vuosina 2007–2013 jaettavanaan Life+ -rahoitusta kaikkiaan 2,143 miljardia euroa. Suomeen on tullut 1995–2009 Life+ -rahoitusta 109 hankkeeseen yhteensä 71,4 miljoonaa euroa. Vuositasolla tänä päivänä Suomeen odotettavissa oleva Life-rahoitus on tänä päivänä noin 9 miljoonaa euroa. Tämä rahoitustaso on mahdollista toteuttaa käytännössä, jos saadaan generoitua riittävästi hyvälaatuisia hankkeita.

Life+ -hankkeiden ominaispiirteistä:

- kesto aika 2–5 vuotta (keskimäärin 4 vuotta)
- kokonaiskustannukset vaihtelevat välillä noin 1–6 miljoonaa euroa, josta EU maksaa puolet
- yleensä mukana 2–6 kumppania, mutta periaatteessa yksikin riittää. Ei tarvita kansainvälistä kumppanuutta. Kumppanit usein monipuolisia konsortioita (tutkimuslaitoksia, yrityksiä, kuntia, ELYjä).

Suomen menestys LIFE+ -rahoituksessa

Suomi on ollut mukana neljässä Life-ohjelmakaudessa alkaen vuodesta 1995. Ensimmäiseen ohjelmakauteen Suomi osallistui yhdeksällä hankkeella. Voidaan todeta, että hankkeet olivat varsin vaihtelevia, eikä niillä ollut selviä yhtymäkohtia EU:n ympäristöpolitiikan toimeenpanoon.

Toisella ohjelmakaudella 1996–2000 suomalaishankkeita oli yhteensä 54 kpl. Life-hankkeet alkoivat löytää rooliaan EU:n ympäristöpolitiikan tukijana ja toteuttajana.

Kolmannella ohjelmakaudella 2001–2006 rahoitettiin 36 suomalaishanketta. Hankkeet heijastivat entistä tiiviimmin EU:n ympäristöpolitiikkaa, liittyen yleensä EU:n kuudenteen ympäristöohjelmaan.

Nykyisin voimassa oleva neljäs ohjelmakausi (ns. Life+ -asetus) kattaa vuodet 2007–2013. Tähän mennessä on ollut neljä hakukierrosta. Vuoden 2007 haussa menestyi 6 suomalaishanketta, joiden Life-rahoitus on yhteensä noin 7,4 miljoonaa euroa ja ne ovat pääosin ilmastonmuutokseen liittyviä. Hankkeiden Kick Off -tilaisuus pidettiin 2.3.2009. Vuoden 2008 haussa hyväksyttiin 3 suomalaishanketta, joiden Life-rahoitus on yhteensä noin 5,4 miljoonaa euroa. Hankkeiden aihepiirit ovat vaihtelevia – suurin hankkeista liittyy suoverkostojen ennallistamiseen. Vuoden 2009 haussa rahoitettiin 9 suomalaishanketta yhteensä 8,9 miljoonalla eurolla. Hankkeet olivat lähinnä ympäristöpolitiikka- ja hallinto -aihepiiriin monipuolisesti kuuluvia.

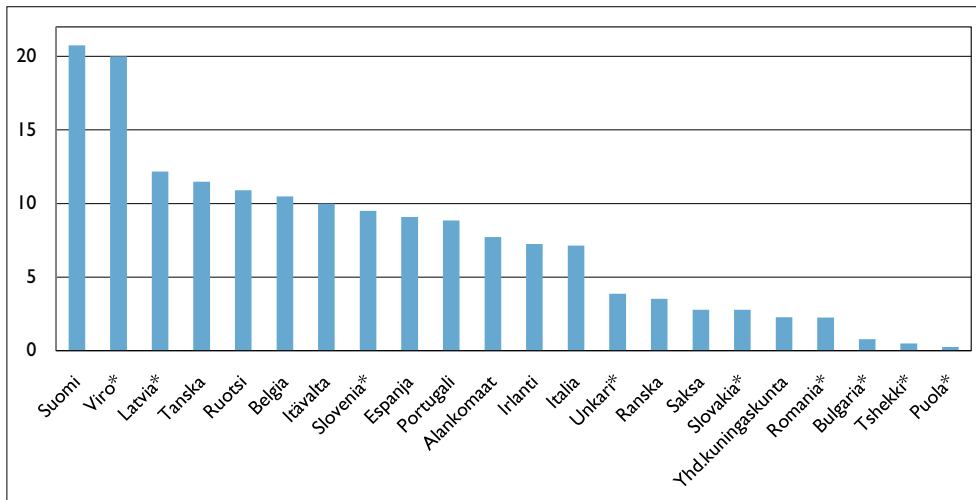
Yleiskatsaus Life-hankkeista Suomessa 1995–2008.

	Hankkeiden määrä	Life-rahoitus (miljoonaa euroa)	Keskimääräinen hankerahoitus Lifestä (miljoonaa euroa)	Keskimääräinen hankkeen kesto (vuosia)
Ympäristöpolitiikka ja hallinto	58	29,7	0,6	3,4
Luonto ja biologinen monimuotoisuus	50	40,7	0,9	4,2
Tiedotus ja viestintä	1	1,0	1,0	4,0

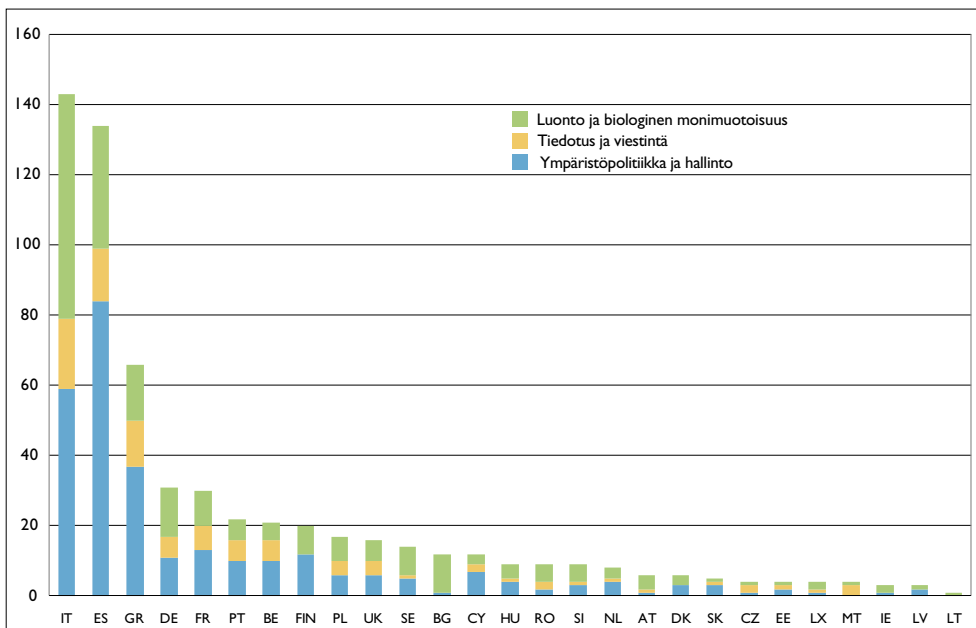
Näiden suomalaishankkeiden lisäksi muihin EU-maihin hyväksytyjen Life-hankkeiden joukossa on useita hankkeita, joissa on merkittävä suomalaispanostus. Esimerkkeinä Life+ 2007 -kierroksella saksalainen metsäpalojen torjuntaan keskittyvä Forest Focus -hanke ja Life+ 2008 -kierroksella ruotsalainen pyöriäisten suojeluun panostava Sambah-hanke. Life+ 2009 -kierroksella latvialainen Itämeren biodiversiteettihanke ja ruotsalainen ahman suojeluhanke sisältävät myös merkittävän suomalaispanoksen.

Myönnetty Life-rahoitus jakautuu epätasaisesti eri EU-jäsenvaltioihin. Isoista maista Italia ja Espanja ovat menestyneet parhaiten. Maiden asukaslukuun suhteutettuna Suomeen on ohjautunut eniten Life-rahoitusta. Myös muut pohjoiset EU-maat ovat menestyneet hyvin Life-rahoituksesta ”kilpailtaessa” (kuva 1). Eri maiden välillä on isot erot myös hakemusten määrissä (kuva 2).

Saapuneiden hakemusten määrä Suomessa on ollut varsin tasainen vuodesta toiseen. Vuonna 2007 hakemuksia tuli 24 kpl, vuonna 2008 22 kpl, vuonna 2009 19 kpl ja vuonna 2010 19 kpl. Todennäköinen syy siihen, että vuonna 2007 oli hieman

Kuva 1. Vuosina 1995–2008 myönnetty Life-rahastusta suhteutettuna maan asukaslukuun.

Kuva 2. Hakemusten määrä EU-maissa vuonna 2009.

enemmän hakemuksia oli hakua edeltänyt välivuosi Life-haussa, joten kentällä oli tarvetta useille hakemuksille. Joka tapauksessa suunta on huolestuttava. Toisaalta hakemuksissa haettu EU-rahoitus on ollut vuosi vuodelta kasvava. Hankkeet ovat siis kasvaneet kooltaan suuremmiksi.

Suomalaisten hakemusten vuosittain yhteensä hakema Life+ -rahoitus on ollut 20–30 miljoonaa euroa. Tämä on noin 2,5 kertaa suurempi kuin vuosittainen Suomen rahoitusallokaatio. Ottaen huomioon, että hakemuksista keskimäärin noin joka kolmas rahoitetaan, hakemusten määrä on juuri ja juuri riittävä täyttämään 'alustavan rahoitusosuutemme'. Suurempi hakemusten määrä/vuosi olisi kuitenkin toivottavaa. On myöskin huomioitava, että jos rahoitettavia hankkeita on tarpeeksi, vuosittainen Suomen rahoitusallokaatio voi myös ylittyä – se ei siis ole mikään kiinteä yläraja.

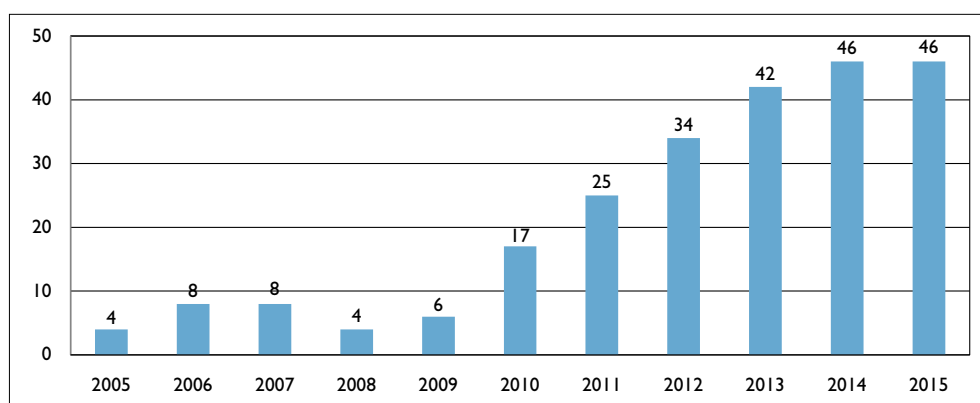
Komissio on arvioinut neljän viime vuoden aikana vuosittain parhaita toteutuneita hankkeita (best of the best) ja käyttää niitä esimerkkeinä hyvistä hankkeista. Kaikkiaan 25 hankkeelle on annettu 'best of the best' -kunniamaininta. Näistä neljä on ollut suomalaishankkeita, mikä osaltaan kertoo suomalaishankkeiden laatuasteesta.

Komission Life-ohjelmasta tekemän *ex-post*-arvioinnin mukaan suomalaiset hankkeet ovat toteutuneet hyvin, keskimäärin hieman paremmin kuin hankkeet EU:ssa.

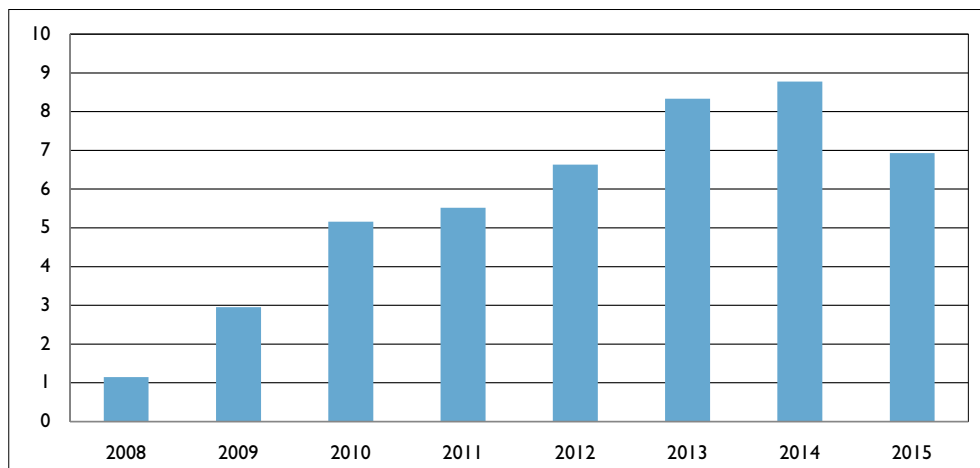
Muutoksia Life+ -rahoituksessa viime vuosina

Kunakin vuonna jäsenvaltioilla on oma alustava rahoitusosuutensa (ns. 'indikatii-
vinen allokaatio') Life-rahoituksesta. Nämä on määritelty varsin monimutkaises-
ti käyttäen perusteina maan asukaslukua, pinta-alaa ja Natura-alueiden määrää.
Alustava rahoitusosuus Suomelle on vuonna 2010 suuruusluokaltaan 9 miljoonaa
euroa vuodessa. Kuitenkin tämä jäsenmaille laskettu osuus on vain ohjeellinen – jos
Suomesta ei saada tarpeeksi hyviä hakemuksia riittävää määrää, ei koko pottiakaan
saada Suomeen. Toisaalta rahoituksen jaossa voi käydä paremminkin. Esimerkiksi
vuoden 2007 hakukierroksen Suomen rahoitusosuudeksi oli kaavailtu noin 6,7:ää
miljoonaa euroa, mutta rahoitusta saatiinkin 7,4 miljoonaa. Kyseessä ei ole mikään
raha-automaatti, vaan hankkeitten laatu ratkaisee.

Jaossa olevat Life+ -rahoitusvolyymit ovat olleet jatkuvasti kasvussa viime vuo-
sina ja tämä suunta jatkuu. Vaikka jäsenvaltioille periaatteessa osoitettu allokaatio
ei sidokaan komissiota mihinkään, on oletettavaa Suomeen tulevan rahoituksen
noudattavan suurin piirtein sen mukaista tasoa. Tällöin käynnissä olevien suoma-
laishankkeiden arvioitu määrä ja Suomeen tulevien Life+ -rahaliikenteen arvioitu
suuruus olisivat seuraavanlaisia:

Kuva 3. Käynnissä olevien Life-hankkeiden arvioitu määrä, kappaletta.

Kuva 4. Suomeen tuleva arvioitu maksettu summa vuosittain, miljoonaa euroa.

Samalla kun Life+ -rahoitus on volyymiltaan kasvanut, hankkeiden sisältö on muuttunut sisällöltään selvästi kansallisemmaksi. Hankkeiden ei tarvitse olla enää monikansallisia, vaan ne voivat olla nykyisin puhtaasti kansallisia hankkeita. Enää ei tarvitse väkisin kehittää kumppanuuksia ulkomailta, mutta EU-intressi pitää olla. Hankkeiden on liityttävä unionin poliittisiin tavoitteisiin. Ympäristöministeriö voi priorisoida hakuun kiinnostavimmat teemat antamalla komissioon ns. kansallisen ohjelman.

Ympäristöministeriö antaa arvionsa kustakin hankkeesta, mikä vaikuttaa hankkeiden kansallisen merkittävyyden arviointiin ja hankkeen läpikäymiseen.

Life+ -rahoitus on muuttunut varsin paljon siitä millainen sitä edeltänyt Life-rahoitus oli. Keskeisimmät muutokset ovat olleet seuraavat:

- hakemuslomakkeita on yksinkertaistettu
- hakemukset toimitetaan sähköisesti (pdf-muodossa)
- hankkeiden pituus on joustavammin määriteltä (yleensä hanke kestää 2–5 vuotta)
- kansallinen merkittävyys on kasvanut painoarvoltaan hankkeiden arvioinnissa
- joustavampi hakemusten käsittely (pienemmistöissä virheissä korjaus tapahtuu sähköpostitse komission pyynnöstä).

Kaikki em. muutokset ovat hakijan kannalta myönteisiä. Kielteisenä muutoksena monen hakijan kannalta on tullut se, että hanketta ei voi aloittaa "omalla riskillä" etukäteen. Tämä johtaa tarpeettoman pitkiin aikoihin hakemusten jättämisen ja hankkeen hyväksymisen välillä.

1.4

Life+ -rahoitusvälineen haasteita

Life+ -rahoitusvälinettä käynnistäessä sisällytettiin osa-alueiksi kaksi uutta aihepiiriä: luonnon monimuotoisuus sekä informaatio ja kommunikaatio. Kahdessa ensimmäisessä Life+ -haussa on hyväksytty yhteensä 20 biodiversiteettihanketta ja 30 informaatio- ja kommunikaatiohanketta. Nämä ovat yhteensä vain 20 % koko hyväksytystä hankemäärästä. Voidaan perustellusti väittää, ettei komissio ole onnistunut hyvin näiden kahden uuden aihepiirin sisäänojossa. Yleensä Life+ -hakemuksien läpimeno-prosentti on noin 30 %. Sekä Biodiversiteetti- että Informaatio ja kommunikaatio -hakemuksien hyväksymisprosentti on ollut vain noin 20 %, mikä osaltaan kertoo näiden alueiden hakemusten vaikeuksista.

Life+ -hauissa on aina käytetty yksivaiheista hakumenettelyä. Viime kymmenen vuoden aikana Life-hallintokomiteassa on useaan otteeseen keskusteltu mahdollisuudesta siirtä kaksivaiheiseen hakusysteemiin. Ympäristöministeriöllä on paljon kokemusta ympäristöklusterin tutkimusohjelmasta kaksivaiheisen haun käyttämisestä. Pääasialliset kokemukset ovat myönteisiä, joten on tervetullutta huomata Lifessä kasvava kiinnostus kaksivaiheiseen hakuun. Todennäköisesti kaksivaiheinen haku otetaan käyttöön vuonna 2011. Todennäköisesti kaksivaiheinen haku pienentäisi hakijoiden kynnystä hakea Life-rahoitusta, sillä ensimmäisessä vaiheessa tarvittavan työn määrä olisi varsin pieni. Tämän seurauksena hakemusten määrä kasvaisi ja todennäköisesti olisi valittavana aiempaa laadukkaampia hakemuksia.

Monille hakijoille keskeinen haaste Lifessä on pitkä aikaväli hakemuksen sisään jättämisestä hankkeen käytännön työn aloittamiseen. Monet hakijat kokevat tämän hyvin turhauttavana. On selkeää tarvetta nopeuttaa arviointiprosessia. Vertailun vuoksi arviointiprosesseista:

- **Vuosi 2008: Koko arviointiprosessin kesto 17 kuukautta.**
 - Aika haun päättymisestä viralliseen hyväksymispäätökseen 13 kuukautta.
 - Aika haun päättymisestä aikaisimpaan mahdolliseen hankkeen aloittamiseen 13,5 kuukautta.
- **Vuosi 2009: Koko arviointiprosessin kesto 16 kuukautta.**
 - Aika haun päättymisestä viralliseen hyväksymispäätökseen 11 kuukautta.
 - Aika haun päättymisestä aikaisimpaan mahdolliseen hankkeen aloittamiseen 12 kuukautta.
- **Vuosi 2010: Koko arviointiprosessin kesto 15 kuukautta.**
 - Aika haun päättymisestä viralliseen hyväksymispäätökseen 11 kuukautta.
 - Aika haun päättymisestä aikaisimpaan mahdolliseen hankkeen aloittamiseen 12 kuukautta.

Trendi arviointiprosessien kestossa on viime aikoina ollut sinänsä myönteinen. Kuitenkaan hakijalle koko arviointiprosessin kesto ei ole viimekädessä yleensä kovin merkittävä. Sitä vastoin aika haun päättymisestä aikaisimpaan mahdolliseen hankkeen aloittamiseen on aivan keskeinen. Jotta tämä aika olisi mahdollisimman lyhyt, tulisi hakijoilla olla mahdollisuus aloittaa hanke omalla riskillä heti hyväksymispäätöksen jälkeen. 5–10 vuotta sitten tämä olikin mahdollista.

Kuten yleensäkin EU-ohjelmissa, hakijat katsovat yleensä raportoinnin komissiolle ja muun byrokratian olevan varsin aikaa vievää. Kuitenkin on muistettava, että Lifessä vaadittu raportointi on paljon yksinkertaisempaa kuin esim. rakenne- ja sosiaalirahastoissa vaaditut. Lisäksi Lifessä hankkeiden hyväksymisprosentti on varsin korkea – selvästi parempi kuin esimerkiksi tutkimuksen seitsemännessä puiteohjelmassa.

Life+ Luonto ja luonnon monimuotoisuus on haastavin alue. Tämä johtuu kahdesta seikasta:

- 1) Ns. 25 %:n vaatimus: Life+ Luonto ja Life+ Biodiversiteettihankkeiden tulee kohdistaa vähintään 25 %:ia rahoituksestaan konkreettiseen suojelutoimeen, kohdistuen spesifiseen lajiin tai habitaattiin Natura 2000 -alueilla.
- 2) Innovaatio BD:ssä: Nykyisin komissio käyttää hyvin tiukkaa tulkintaa siitä, millaista innovaatioiden tulisi olla luonnon monimuotoisuushankkeissa. Tämä on johtanut alhaiseen hakemusten hyväksymisprosenttiin ja vähäiseen määrään hyväksytyjä biodiversiteettihankkeita.

Käytännössä kaikki Suomen hankehylkäykset vuosina 2007–2008 ovat tulleet näillä perusteilla. Näitä ongelmia käsitellään tarkemmin kappaleessa 2.

Ympäristöministeriön toimet Life+ -toiminnan tukemiseksi

Käytäntöjä eri EU-maista

Eri EU-maissa kansalliset ympäristöministeriöt ovat omaksuneet varsin erilaisia rooleja Life+ -rahoitusvälinettä hallinnoidessaan.

Italiasta tulee EU-maista kaikkein eniten Life-hankkeita. Italia on myöskin saanut huomiota herättävän paljon Life-rahoitusta. Osasyynä tähän on Italian ympäristöhallinnon koneisto, joka on masinoitu tehokkaasti palvelemaan Life-hankkeiden tekijöitä. Sekä alueellisella tasolla että keskushallinnossa on lukuisia henkilöitä, joilta potentiaaliset Life-hakijat voivat kysyä neuvoja Life-asioissa.

Tultuaan EU:n jäseneksi Puola oli kaksi ensimmäistä vuotta vaikeuksissa Life-rahoituksen suhteen. Kuten moni muukin uusista jäsenvaltioista, Puolasta generoitui hyvin vähän hakemuksia. Esimerkiksi vuonna 2006 Puolasta saapui vain neljä hakemusta, joista yksi hyväksyttiin. Puolan ympäristöministeriö havahtui asialle ja päätti lanseerata erityisen kansallisen sihteeristön hoitamaan Life+ -asioita ja huolehtimaan tarvittavan kansallisen rahoituksen järjestämisestä potentiaalisille hankkeille. Tämän seurauksena hakemusten määrä kääntyi nopeaan nousuun: Vuoden 2008 hakukierroksella Puola sai jo enemmän Life+ -rahaa kuin Suomi. Vuoden 2009 hakukierroksella puolalaishakemuksia on mukana peräti 70 kpl.

Ympäristöministeriön toimet Suomessa

Kansallisen viranomaisen, ympäristöministeriön, rooliin Suomessa kuuluu mm.

- vaikuttaa Life-komiteassa erityisesti siinä vaiheessa kun hankkeista päätetään
- vastata ympäristöministeriön lausunnosta saapuneisiin Life-hankkeisiin komissiolle, ohjaten komission arviointia ja päätöksentekoa
- valmistella kansallinen ohjelma kunkin vuoden Life+ -hakua varten
- myöntää valmistelurahoitus potentiaalisille Life+ -hankkeille
- seurata ja arvioida (best of best -arvioinnit) rahoitettuja hankkeita
- vastata LIFE+-rahoitukseen liittyvästä informaatio-ohjauksesta (seminaarit, yleisinformaatiosta eri medioissa ja hakijaneuvonta)
- edistää yhteistyötä muiden kansallisten rahoittajatahojen kanssa.

Kansallisten viranomaisten omaksuma rooli vaihtelee naapurimaissamme varsin paljon. Tästä enemmän kappaleessa 2.6. Yhtenä kantavana periaatteena on ollut, että Suomessa kansallinen viranomainen on pyrkinyt välttämään minkäänlaisen Life-sisäpiirin kehittymistä, jossa hakemusten kirjoittaminen tai hankkeiden ohjaus tapahtuisi hyvin suppeassa piirissä.

Ympäristöministeriö on myöntänyt viime vuosina valmistelurahoitusta kilpailukykyisille Life-hankkeille ja osallistunut poikkeustapauksissa pienehköllä panoksella strategiaansa palvelevan hankkeen rahoitukseen.

Valmistelurahoitus hankkeen laadintaan

Perinteisesti Suomi on menestynyt hyvin Life-rahoituksessa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että näin olisi myös jatkossa. Päinvastoin, on merkkejä siitä, että tarvitaan toimenpiteitä joilla suomalaishakijoiden kilpailukykyä ja aktiivisuutta parannetaan.

Hankkeiden valmistelurahoituksesta ympäristöministeriöllä on kokemusta jo usean vuoden ajalta. Valmistelurahoitusta myönnetään aihealueeltaan Life+:en sopiville kilpailukykyisimmiksi arvioiduille hankkeille. Kilpailukykyyn arvioinnissa käytetään samoja kriteereitä kuin varsinaisten Life+ -hankkeiden arvioinnissa.

Viisi vuotta sitten ympäristöministeriö rahoitti 30 000 eurolla kolmea hanketta, jotka tekivät esiselvityksen Life-hakuun tähtäävästä aiheesta. Seuraavana vuonna ympäristöministeriö myönsi valmistelurahoitusta 7 000 euroa kilpailukykyisiksi katsomilleen potentiaalisille Life-hankkeille. Seuraavina vuosina ympäristöministeriön myöntämä Life-valmistelurahoitus on ollut suuruusluokkaa 3 000–5 000 euroa. Myönnettyjen Life-valmistelurahoitusten vaikutuksen on havaittu olevan myönteinen, johtaen korkeampaan hakemusten hyväksymisprosenttiin. Kuitenkin voidaan kyseenalaistaa valmistelurahan tämänhetkisen tahon riittävyys. Hakijoiden kokemuksista valmistelurahoitusten riittävydestä kerrotaan tarkemmin kappaleessa 2.

Ympäristöministeriön osallistuminen strategiaansa palveleviin hankkeisiin

Nykyisin osalla suomalaishankkeilla on suuria vaikeuksia saada koottua riittävästi vaadittua 50 % omarahoitusosuutta. Aluekeskusten Life-omarahoitusta on perinteisesti koostunut lähinnä kolmesta lähteestä: 1) Virkamiesten palkat (tässä asiassa Life toimii hyvin joustavasti, mikä on hakijoille houkuttelevaa); 2) YTY-rahast; 3) Maanhankinta. Aiemmin erityisesti maanhankinta on ollut näissä hankkeissa erityisen tärkeässä roolissa – on ollut helppo rakentaa isoja hankkeita kun sen budjettiin on laitettu mukaan maanhankintakustannukset (usein nämä ovat olleet jopa miljoonan euron luokkaa). Nyt maanhankinta Natura-alueiden tarkoituksiin alkaa olla jo lähes täysin läpi koluttu asia, joten Life+:n vaatiman miljoonan euron suuruusluokan hankkeiden aikaansaaminen käytännössä on hyvin vaikeaa. Tätä asiaa käsitellään tarkemmin kappaleessa 2.3.

Suomeen maksettava Life+ -rahoitus ei tule meille automaattisesti vaan riippuu täysin suomalaishankkeiden määrästä ja laadusta. Vuoden 2008 hakukierros oli ensimmäinen Life+ -haku jossa Suomeen EU:sta maksettava Life+ -rahoitus jäi tavoitetasosta – ts. Suomi ei saanut käytettyä kaikkea sille laskettua Life+ -rahaa. Valitettavasti tämä uhkaa toistua, sillä suomalaishankkeilla on suuria vaikeuksia saada koottua riittävästi vaadittua 50 % omarahoitusosuutta. Vuoden 2009 hakukierroksella tilanne korjaantui ilahduttavasti: Suomeen ohjautui 9,9 miljoonaa euroa Life+ -rahaa.

Omarahoitusosuuden kokoamisen vaikeus näkyy erityisesti Life+ Luonto ja Biodiversiteettipuolella, jonka suuruuden tulisi olla noin puolet koko Life-resursseista. Aiemmin erityisesti maanhankinta on ollut näissä hankkeissa erityisen tärkeässä roolissa – on ollut helppo rakentaa isoja hankkeita kun sen budjettiin on laitettu mukaan maanhankintakustannukset (usein nämä ovat olleet jopa miljoonan euron luokkaa). Nyt maanhankinta Natura-alueiden tarkoituksiin alkaa olla jo lähes täysin läpi koluttu asia, joten Life+:n vaatiman miljoonan euron suuruusluokan hankkeiden aikaansaaminen käytännössä on hyvin vaikeaa.

Jotta päästään hyödyntämään Life+:n kasvavat resurssit, on keskeisessä asemassa kansallinen vastinrahoituksemme. Tähän mennessä valtion budjettikehyksistä ei ole ollut saatavilla suomalaishankkeille kotimaista rahoitusosuutta. Tätä olisi syytä muuttaa niin että kehyksistä myönnettäisiin rahoitusta, joka suunnattaisiin voimakkaimmin Suomen intressissä oleville Life+ -hankkeille, erityisesti sen Luonto ja Biodiversiteettiosiolle. Tämän toimintamallin avulla saataisiin Suomeen kokonaisuudessaan kotiutettua meille lasketut Life+ -rahat.

Ympäristöministeriön roolissa pienehkönä osarahoittajana voimakkaimmin ministeriön intressissä olleille hankkeille on tapahtunut paljon muutoksia. Aiemmin ympäristöministeriön osallistumista (tyypillisesti 2–5 hankkeeseen noin 2–5 % hankkeen kokonaiskustannuksista) tapahtui varsin linjattomasti, ilman osastojen välistä yhteistyötä. Kukin osasto rahoitti itse jossain määrin intresseissään olevia Life+ -hankkeita silloin kun tarpeelliseksi katsoi. Pidempiaikaista pohdintaa keskeisten hakijatahojen kanssa yhteistyössä tulevista Life+ -hankesuunnitelmista ei juurikaan tapahtunut.

Vuodesta 2010 lähtien ympäristöministeriö muutti toimintaansa Life+ osarahoittajana aiempaa linjakkaammaksi. Tarkoitus on, että jatkossa ympäristöministeriöllä olisi mahdollisuus myöntää rahoitussitoumuksia strategiaansa palveleville kilpailukykyisille Life+ -hankkeille enintään 100 000 euroa koko hankkeen ajalle (siis esimerkiksi nelivuotiselle hankkeelle 25 000 euroa/a). Tiedossa on, että komissiossa on Suomelle allokoitu vuosille 2010–2013 noin 40 miljoonaa euroa Life-rahaa. Voidaan arvioida, että Life+ -ohjelman loppuun mennessä ympäristöministeriö on osaltaan rahoittanut 10–20 hanketta, joiden avulla on saatu kotiutettua 10–30 miljoonaa euroa Life-rahaa ympäristöministeriölle läheisiin aihepiireihin. Toisin sanoen ministeriön rahoitussitoumusten viisaalla käytöllä on merkittävä ohjausvaikutus Suomelle allokoituun Life+ -rahoitukseen.

Vuonna 2010 ympäristöministeriö myönsi kahdelletoista hankkeelle ehdollista osarahoitusta 100 000 euroa. Tällä nähtiin olevan merkittävä stimulaatiovaikutus hakijoihin. Vuoden 2010 hakukieroksella (arviointiprosessi kesken) hakemusten määrä – 19 kpl – ja laatu ovat kiitettävällä tasolla.

Ympäristöministeriön tulisi keskustella ELYjen ja SYKEN kanssa tehtävien tulossopimusneuvottelujen yhteydessä yhteisistä kiinnostuksen kohteista niin, että voitaisiin kirjata konkreettisia tavoiteltavia Life+ -hankkeita osaksi tulossopimuksia. Tämä toimintamalli vähentäisi hyvin käytettynä ympäristöministeriön osastojen väheneviin suunnittelu- ja kehitysvaroihin kohdistuvaa painetta.

1.6

Yhteistyö muiden kansallisten T&K -rahoittajien kanssa

Tekesin ilmastotalous-teeman aihepiiri on yhteneväinen Life+ -ilmastoteeman kanssa. Tekesille on keskeistä löytää hankkeisiin toimijoita yrityssektorilta, mikä sopii hyvin myös Life+:n tavoitteisiin. Tavoiteltavien hankkeiden kokoluokka ja kesto ovat myös samankaltaiset.

Lifeä ei periaatteessa kiinnosta mistä kansallinen rahoitus tulee kunhan se ei ole EU:sta peräisin. Tämä tarkoittaa että muilta kansallisilta rahoitustoimijoilta kuten Tekesiltä tuleva rahoitus on täysin mahdollista sisällyttää mukaan Life+ -hankkeeseen.

seen. Samoin Suomen Akatemian FICCA-ohjelman tai sektoritutkimusohjelman rahoitus kelpaa mukaan hakijakonsortion omarahoitusosuuteen. Tällöin käytännössä esimerkiksi Tekes tai Suomen Akatemia hoitaisi hakemuksen arvioinnin, rahoituskäytäntönsä ja hankkeen seurannan omilla vakiintuneilla tavoillaan. Syyskuussa sisään jätettävään Life-hakemukseen kirjoitettaisiin sisään hakemuskäytännönsä Tekesin tai Suomen Akatemian käsittelyprosessin senhetkinen tilanne (voi jättää myös avoimeksi esimerkiksi muotoon: 'Financing decision pending – decision expected by december 2010' tms.). Tekesin tai Suomen Akatemian rooli olisi Lifen kannalta siis 'Co-financer', eikä se aiheuttaisi heille juuri lainkaan ylimääräistä työtä.

Life-yhteistyö epäilemättä edistäisi Tekesin tai Suomen Akatemian kansainvälistymistavoitteita (Life-hankeethan toimivat usein hankkeille 'porttina Eurooppaan') ja olisi tehokasta kansallisten resurssien käyttöä Lifen maksaessa puolet koko hankkeesta.

Ympäristöministeriön, Suomen Akatemian ja Tekesin tulisi keskustella yhteisistä kiinnostuksen kohteista ja yhteistyöstä niin, että löydettäisiin konkreettisia Life+-hankkeita. Lupaavia aihepiirejä ovat esimerkiksi ilmastonmuutos, biodiversiteetti, Itämeri ja kaupunkiympäristö.

2 Selvitys Life+ Ympäristö, Luonto ja Biodiversiteetti -hankkeista

Mikko Tiira, Pekka Hänninen

2.1

Menetelmät

Selvitys

Taustaselvitys perustuu haastatteluihin ja kyselyihin, joissa selvitettiin eri tahojen/ henkilöiden kokemuksia ja käsityksiä Life+ -hankkeista. Haastattelut/kyselyt jakautuivat eri osioihin, joiden avulla tiedusteltiin seuraavia asioita:

- 1) Organisaation (henkilön) mukana oloa Life(+)-hankkeissa ja sitä mitkä ovat olleet merkittävimmät syyt Life-hankkeiden hakemiseen.
- 2) Kokemuksia Life(+)-säännöstöstä; mm. onko jako Luonto ja Biodiversiteetti-hankkeisiin luonteva, ovatko rahoitussäännöt selvät eri hankemuodoissa, onko säännöissä ongelmia tuottavia vaatimuksia esimerkiksi 25 %:n sääntö konkreettisista suojelutoimista, Natura 2000-alueisiin kuulumattomien toimenpidealueiden liittäminen Luonto-hankkeisiin.
- 3) Komission rahoitusosuus; onko 50 %:n EU-osuus riittävä ja kilpaileeko Life(+)-rahoitus muiden EU rahoitusmuotojen kanssa.
- 4) Hakemiseen ja hyväksymisprosessiin liittyvät haasteet; mm. onko 50 %:n omarahoitusosuus vaikea saavuttaa, ovatko hakuohjeet ja hakemuslomakkeet selkeät, ovatko komission ja ympäristöministeriön järjestämät Life-koulutukset olleet hyödyllisiä ja tuottaako hakemusten pitkä käsittelyaika ongelmia. Lisäksi tiedusteltiin ehdotuksia hakuprosessin parantamiseksi ja kommentteja Life-haun todennäköisestä muuttumisesta kaksivaiheiseksi.
- 5) Hakijoiden tukeminen; miten organisaatiot ovat järjestäneet hakemuksen laatimisen, onko ympäristöministeriön tuki Life-hakemuksen laatimiseen ollut tiedossa ja onko sitä käytetty. Lisäksi tiedusteltiin ehdotuksia hakijoiden teknisen/taloudellisen tuen kehittämiseksi.
- 6) Life-hankkeen hallinnointi; ovatko hankkeiden taloudellinen ja tekninen raportointi olleet hankalia, onko komission laatimat yleiset määräykset (Common Provisions) selkeät ja mitkä ovat olleet hankkeiden kokemukset yhteistyöstä komission Life-yksikön kanssa.
- 7) Life(+)-Tiedotus-hankkeet; onko rahoitusmuodosta oltu tietoisia.
- 8) Osallistuminen tuleviin Life(+); onko aikomusta olla mukana hankkeen kordinoivana edunsaajana tai kumppaniedunsaajana lähivuosina.

Kyselykaavakkeet poikkeavat jonkin verran riippuen siitä organisaatio onko organisaatio potentiaalisesti enemmän Life Luonto tai Biodiversiteetti -hankkeiden vai Life ympäristö -hankkeiden koordinoiva edunsaaja. Tämän lisäksi erityisesti Life ympäristö -kyselyä muokattiin riippuen haastateltavan tahon sopivuudesta eri tyyppisiin ympäristöhankkeisiin. Esimerkkikyselyt ovat liitteessä 3.

Kysely lähetettiin haastateltaville etukäteen ja vastaukset käytiin läpi joko yhteisessä palaverissa tai yksittäisten ihmisten puhelinhaastatteluna. Monissa organisaatioissa kyselyn täyttämiseen ja /tai haastattelupalaveriin osallistui useita henkilöitä. Tämän lisäksi lähialueen maista pyydettiin vapaamuotoiset selvitykset Life(+)-hankkeiden hakuun liittyvistä järjestelyistä ja kokemuksista.

Kohderyhmien valinta

Haastateltavat valittiin kattamaan mahdollisimman monet potentiaaliset Life-hankkeisiin osallistuvat sektorit (valtion ympäristöhallinto, tutkimuslaitokset, yritykset, kaupungit ja kansalaisjärjestöt) ja lisäksi pyrittiin kohdentamaan haastattelut tahoihin/henkilöt, jotka ovat olleet tai ovat Life-hankkeissa edunsaajina/kumppaneina. Lisäksi joukossa on tahoja, jotka ovat hakeneet Life-rahoitusta, mutta hakemus, jossa tahot ovat olleet, joko edunsaajina tai kumppaneina, on tullut hylätyksi (mm. TAPIO, RKTL, SLL ja Pentisol Oy). Haastateltaviin sisällytettiin myös tahoja, jotka eivät ole olleet Life-hankkeissa mukana, mutta jotka voisivat olla jatkossa potentiaalisia edunsaajia tai kumppaneita (mm. MMM). Life ympäristö -hankkeiden osalta katsottiin tärkeäksi haastatella myös Elinkeinoelämän Keskusjärjestön (EK:n) edustajaa tavoitteena selvittää yksityissektorin etujärjestön suhtautuminen Life-rahoitukseen ja siihen miten EK voisi osaltaan tuoda esiin Life-rahoituksen mahdollisuutta yrityksille. Lisäksi selvitettiin miten Life+ -hankkeiden hakuprosessi on järjestetty lähialueen muissa EU-maissa, Ruotsissa, Tanskassa, Virossa ja Latviassa.

Haastatteluihin ja kyselyihin osallistui yli 50 henkilöä 26 eri tahosta. Lista haastatteluista organisaatioista/henkilöistä, haastattelun päivämääristä sekä haastattelun suoritustavasta löytyvät liitteestä 2. Liitteessä on myös lyhyt kuvaus haastateltujen tahojen/henkilöiden Life-kokemuksesta sekä tietoa hankkeista, joissa henkilöt/tahot ovat olleet tai ovat mukana joko koordinoivana edunsaajana tai kumppaniedunsaajana.

2.2

Tietoisuus

Useimmat potentiaaliset hakijat tahot ovat tietoisia rahoitusmahdollisuuksista lukuun ottamatta yksityistä sektoria, jolla ei asiaa seurata systemaattisesti. Yksityisellä sektorilla ei edelleenkään tiedetä, että Life antaa tosiasiaa mahdollisuuksia mitä erilaisimpien hankkeiden rahoittamiseen. Elinkeinoelämän järjestöjen saaminen mukaan tiedottamaan Life-rahoitusmahdollisuuksista ei liene toteutunut riittävän laajasti.

Mitkä tekijät koetaan ongelmallisiksi ja toisaalta myönteisiksi Life+ -ohjelmassa

Life-rahoituksen merkitys

Life-rahoitusta pidetään erittäin tärkeänä luonnonsuojeluhankkeiden rahoituslähteenä ennen kaikkea ympäristöhallinnossa (Metsähallitus ja ELY-keskusten ympäristö ja luonnonvaraosastot). Life-instrumentista on mahdollisuus rahoittaa monipuolisia hankkeita, jotka pitävät sisällään suunnittelun, toteutuksen (erilaiset ennallistamistoimet ja investoinnit pieniin infrastruktuureihin, kuten luontopolut, lintutornit, näyttelyt), toteutuksen arvioinnin ja tulosten levittämisen ja tiedottamisen. Monissa muissa rahoitusmuodoissa jokin edellä mainituista ei sovellu rahoituksen piiriin. Tällöin hankekokonaisuus pitää pilkkoa eri hakemuksiin, mikä ei ole aina mielekäästä.

Life-rahoitus on tärkeä myös tutkimuslaitoksille ennen kaikkea Suomen ympäristökeskukselle (SYKE). Toisaalta Life-rahoitus kilpailee erityisesti tutkimuslaitoksissa ja yliopistoissa muiden EU-rahoitusmuotojen kanssa muun muassa siksi, että Life-rahoituksella ei voida tukea suoranaisesti tutkimusta. Selvitykseen osallistunut Helsinki kaupunki piti Life+ -rahoitusta mahdollisena rahoituslähteenä. Helsinki on ollut mukana aikaisemmissa Life-hankkeissa. Kansalaisjärjestöt ovat niinkään kiinnostuneita Life-hankkeista vaikkakin tällä hetkellä ainoastaan WWF:llä on kokemusta Life-hankkeen edunsaajana sekä kumppanina. BirdLife on tai on ollut useassa hankkeessa kumppanina.

Yrityssektorilla Life+ -rahoitusmahdollisuus koetaan hyvänä mahdollisuutena, joka ei tosin kovin paljon poikkea muista mahdollisista julkisista rahoituslähteistä. Life-rahoituksen ehdot ovat kohtuullisia, mutta joissakin tapauksissa Life-säännösten edellyttämä tietty julkisuus ja tiedon levittäminen koetaan hankalaksi ehdoksi. Raportointivaatimukset ja se, että hankkeen edunsaaja joutuu väliaikaisesti rahoittamaan lähes koko hankkeen estää pienyrityksiä ja yleensä pieniä organisaatioita osallistumasta ohjelmaan. Yksityisellä sektorilla eivät laajat kumppanuusjärjestelyt tule yleensä kysymykseen lähinnä siksi, että hankkeet keskittyvät tekniseltä sisällöltään suppea-alaisiin kysymyksiin.

Ongelmat

Kokonaisuudessa Life-rahoitus koetaan merkittävä rahoitusmuotona. Mutta Life(+)-ohjelma pitää sisällään myös useita tekijöitä, joita eri tahot pitivät ongelmallisina.

Life-hankkeet edellyttävät muutamaa poikkeustapausta lukuun ottamatta 50 %:n omarahoitusta. Valtion ympäristöhallinnon ennen kaikkea ELY-keskusten ympäristö ja luonnonvaraosastojen ja useiden valtion tutkimuslaitosten erityisesti Maatalouden ja Elintarviketalouden Tutkimuskeskuksen (MTT) rahoituksen koetaan koko ajan supistuvan. Tämä on jo johtanut siihen, että näiden tahojen on erittäin vaikea löytää tarvittavaa 50 %:n omarahoitusta ennen kaikkea isompiin 2–3 miljoonan euron hankkeisiin. Toisaalta tutkimuslaitoksista SYKE ja Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos (RKTL) sekä Helsingin kaupunki eivät koe omarahoituksen löytämistä suurena ongelmana. Metsähallitus omarahoituksen kasaaminen koetaan haasteellisenä mutta tällä hetkellä mm. Metso-ohjelma mahdollistaa tarvittavan omarahoituksen useampan

hankkeeseen. Ympäristöjärjestöt ovat Suomessa kooltaan niin pieniä, että ne tarvitsevat lähes poikkeuksetta muita tahoja, useimmiten valtion ympäristöhallinnosta, kumppaneiksi hankkeen omarahoituksen kattamiseksi. Toisaalta ympäristöjärjestöt ovat kiinnostuneita hankkeista, joista on mahdollisuus saada 75 %:n EU-osuus (mm. priorisoituihin lajeihin/luontotyyppeihin kohdistuvat hankkeet). Tämä helpottaa merkittävästi omarahoituksen järjestymistä.

Ennen kaikkea tutkimuslaitokset ja osittain myös ympäristöhallinnon tahot korostivat myös, että Life-rahoitus kilpailee muiden EU-rahoitusmuotojen kanssa. Useissa muissa EU-rahoituslähteissä EU:n rahoitusosuus on korkeampi kuin Life-hankkeissa.

Toinen rahoitukseen liittyvä ongelma tai pikemminkin haaste liittyy yleiskuluihin (overheads). Erityisesti tutkimuslaitoksissa aiheuttaa ongelmia, se että Life-hankkeiden budjettiin voidaan sisällyttää ainoastaan 7 % yleiskuluja. Tutkimuslaitoksissa yleiskulut ovat usein monia kertoja suuremmat. Tutkimuslaitokset korostivatkin, että monissa muissa EU-rahoitusmuodoissa (mm. tutkimuksen puiteohjelmat) yleiskulut hyväksytään kuten laitokset omissa laskelmissaan ovat esittäneet. Tätä ei kuitenkaan voida pitää merkittävänä ongelmana, sillä se harvoin on syy olla hakematta Life-rahoitusta. Rahoittajan, Life:n, näkökulmasta suuret yleiskulut tietenkin heijastelevat hankkeen toimeenpanon taloudellista tehottomuutta.

Useat haastellut tahot totesivat, että ympäristöministeriön tulisi nostaa rooliaan myös hankkeiden rahoittajina. Kaikki tahot suhtautuivat positiivisesti tietoon siitä, että Ympäristöministeriö on varautunut tulevana vuosina olemaan osarahoittajana Life-hankkeissa. Toisaalta haasteena pidettiin sitä miten ympäristöministeriö tulee tekemään päätöksen yksittäisten hankkeiden osarahoittamisesta.

Virossa ja Latviassa, mutta myös Ruotsissa on hankkeisiin myönnetty systemaattisesti osarahoitusta muodollisesti valtion budjettitalouden ulkopuolella olevista rahastoista, joiden rahastojen varainkäytöstä kuitenkin vastaa ympäristöviranomaisen.

2.4

Hakemusprosessin haasteet

Hakemusohjeita pidetään yleisesti ottaen selkeinä, vaikkakin joihinkin yksityiskohtiin (esimerkiksi Natura 2000 -alueiden ulkopuolisten toimien liittäminen Luonto-hankkeisiin) liittyy edelleen hankaluuksia aiheuttavaa tulkinnanvaraisuutta. Myös tulkinta ns. 2 %:n säännöstä liittyen valtionhallinnon virkamiesten ja pitkäaikaisessa työsuhteessa olevien henkilöiden palkkakulujen tukikelpoisuuteen on aiheuttanut hämminkiä. Tällä hetkellä kuitenkin valtaosa haastatelluista ymmärsi hyvin 2 %:n säännön.

Suurempana haasteena hakemuksen laatimisessa pidettiin yleisesti hakemuksen yksityiskohtaisuutta ja sen aiheuttamaa työläyttä. Erityisesti hankebudjetin yksityiskohtaisuus vaatii paljon työtä. Tekniset lomakkeet edellyttävät myös yksityiskohtaista tietoa hankkeesta, siihen liittyvistä riskeistä jne. Toisaalta koettiin hyvänä asiana, että teknisten lomakkeita täyttämisen edellyttää pohtimaan hanketta monelta kannalta, mikä parhaimmillaan edesauttaa hankkeen toteuttamista. Edellä mainituista seikoista johtuen hyvän hakemuksen kirjoittaminen edellyttää useimmiten 1–2 kuukauden työn. Lisäksi jo ennen kirjoitusvaihetta hakemuksen laatiminen edellyttää paljon työtä mm. kumppanien ja rahoituksen suhteen. Tämä tarkoittaa käytännössä että

hakemuksen laatimiseen edellyttää useamman kuukauden työpanosta, jota useampien tahojen vakituisella henkilökunnalla ei ole mahdollista irrottaa. Käytännössä hakemuksen laatimista varten palkataan uusi henkilö lyhytkestoiseen työsuhteeseen 3–6 kuukautta ennen hakemuksen jättöaikaa. Tähän ei välttämättä ole mahdollisuutta nykyisessä taloustilanteessa, jossa ulkopuolista rahoitusta tarvitaan jo ns. normaalin toiminnan ylläpitämiseen ja perushenkilökunnan palkkaamiseen. Kun työläyden lisäksi huomioidaan se, että Life-rahoituksen saaminen on verraten epävarmaa, koetaan riskit panostukseen verrattuna melko korkeina.

Hakemusprosessin lisähaasteena pidettiin myös hakemuksen käsittelyajan pituutta. Vuoden 2008 hakemusten käsittelyaika hakemuksen jättöpäivästä hankesopimuksen (Grant agreement) laatimiseen ja hankkeen aloittamiseen kesti noin 58 viikkoa. Jopa vuoden kestävä haku-aika voi mahdollisesti vaikeuttaa kumppaneiden sitouttamista hankkeeseen. Ongelma saattaa koskea tahoja, joiden budjettitalous on sidottu kalenterivuoteen mm. kunnat ja kaupungit. Yksityisellä sektorilla mahdolliset Life-hankkeet liittyvät usein johonkin laajempaan liiketoimintakokonaisuuteen, jolloin yhden osion (Life:n rahoittaman) ajallinen epävarmuus koetaan hankalaksi. Myös hakemusten viime vuosien revisiovaiheen osuminen alkukesän ajankohtaan, ja melko lyhyttä vastausaikaa on pidetty haasteellisina. Toisaalta käsittelyajan pituus tulee kaikkien tiedostaa. Itse asiassa tietoa hankkeen läpi menosta tulee epäsuorasti huomattavasti aikaisemmin (noin puoli vuotta) kuin lopullinen päätös. Hankkeiden revisiovaiheen alkaessa hankkeet, joita todennäköisesti tullaan rahoittamaan saavat komissiosta kirjeen, jossa pyydetään tarkennuksia/selvennyksiä hakemukseen. Tämä kirje tulee yleensä noin 5–7 kuukautta hakuajan päättymisen jälkeen. Life-hallintokomitea hyväksyy hankkeet noin 8 kuukautta hakemuksen jättämisen jälkeen. Käytäntö on osoittanut, että kaikki hankkeet, jotka hallintokomitea on hyväksynyt ovat saaneet rahoituksen. Revisiovaiheeseen päässeistäkin hankkeita muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta kaikki ovat tulleet hyväksytyiksi.

Pitkä käsittelyaika tuo henkilöiden palkkaamisen liittyviä taloudellisia ongelmia, silloin jos hakemuksen suunnittelija on hakemuksen laatimisen ajan palkattuna esimerkiksi valmistelurahalla, mutta ei ole palkattuna pitkään kestävästä revisiokierroksen aikana. Pitkän käsittelyajan takia hakemukseen parhaiten perehtynyttä henkilöä ei pystytä kustannusten takia pitämään töissä, jolloin vastaaminen mahdollisiin kysymyksiin hakemuksen käsittelyn aikana aiheuttaa ongelmia.

2.5

Komission ja Life-yksikön toiminta

Komission toiminta jää kaikissa suhteissa erittäin etäiseksi. Hakuvaiheessa ne hankeehdotusten tekijät, joiden hankkeet on ns. short-listattu, ovat suoraan yhteydessä komission valmistelijoihin. Tässä vaiheessa hankeehdotukset on yleensä arvioitu hakemusten perusteella niin pitkälle, että avoimet kysymykset koskevat yksityiskohtaisia asioita, useimmiten hankkeen budjettia, toimenpiteiden tukikelpoisuutta ja relevanttisuutta hankkeen tavoitteiden suhteen. Lähes kaikilla hakijoilla on tästä vaiheesta kielteisiä kokemuksia. Tarkentavat kysymykset (esimerkiksi kuinka monta matkaa, miksi laptop-tietokoneita jne.) koetaan ”kyykkyttämiseksi” ja pikkumaisuudeksi. Useat hakijat toivoisivat eräänlaisen policy-keskustelun hyödylliseksi; hank-

keen tavoitteet ja niiden liittyminen EU:n ympäristöpolitiikkaan ja direktiiveihin; kehiteltävät menetelmät jne.

Hankkeen toimeenpanon aikana komissiota edustaa lähinnä ulkopuolinen monitorointitiimi. Komission edustaja(t), ns. desk officerit (teknisistä asioista ja taloudellisista asioista vastaavat eri henkilöt) vierailevat hankkeessa keskimäärin yhden kerran koko toteuttamisjakson aikana. Muutoin komission kosketus hankkeeseen rajoittuu hankkeen toimittamien raporttien arviointiin ja kirjallisen palautteen antamiseen niistä. Jotkut hankkeet kokevat tämän puutteena, mutta asiaan lienee vaikea saada mitään muutosta. Life-yksikön desk officereiden, valmistelijoiden, kyvyt ja kokemus vaihtelevat niin paljon, että tekniseen sisältöön paneutuvaa asiantuntevaa seuranta on vaikea järjestää. Voidaan myös pitää myönteisenä, että komission taholta ei hankkeen tekniseen toteuttamiseen puututa liian paljoa.

Käytännössä hankkeen ja komission välinen yhteys muodostuu monitorointitiimin välityksellä. Monitorointitiimin muodollisena tehtävä on seurata, että hanketta toteutetaan hankedokumentin mukaisesti. Tosiasiallisesti monitorointitiimin tulisi myös tukea hanketta niiden asioiden suhteen, joita Life-yksikössä pidetään tärkeinä sekä edelleen selvittää ja tulkita Life-yksikön suuntaan niitä olosuhteita ja kontekstia, joissa hanke toimii. Tässä suhteessa monitorointitiimi ei ole aina onnistunut eli se saattaa helposti muodostua komission tarkastajaksi, jonka mielenkiinto on lähinnä muodollisuuksissa. Kielivaikeudet voivat olla yksi epävarmuutta aiheuttava tekijä. Monien haastateltujen mielestä on tärkeää että hankkeen monitorioija puhuu suomea ja ymmärtää valtiolla yksityisellä sektorilla käytössä olevat tekniset, ympäristölliset ja taloudelliset järjestelmät ja järjestelyt.

Komission muodollinen valvonta koetaan yksityiskohtaisimpana hankkeen taloudellisen raportoinnissa. Viime vuosien aikana ei yksikään suomalainen Life-hanke ole viivästynyt komission esittäminen teknisten näkökohtien perusteella. Joidenkin hankkeiden osalta tekninen raportointi, erityisesti ns. loppuraportti johtopäätöksineen ja suosituksineen, on ollut työlästä, mutta komissiossa on yleensä ollut ymmärrystä koskien raportoinnin teknistä sisältöä. Eli raportteja ei ole palautettu tai niistä annettu edes kovin negatiivista palautetta. Jos hanketta ei voida pitää kovin onnistuneena kokonaisuudessaan on johtopäätöksistä ja suosituksista yritetty suodattaa parhaimmat osat mahdolliseen jatkokäyttöön.

Hankkeiden taloudellisen raportoinnin valvonta koetaan kaikkein työläimmäksi. Life-yksikkö noudattaa hallinnollisia yleismääräyksiä kustannusta tarkastamisessa ja hyväksymisessä. Yleismääräykset ovat sinänsä selkeitä. Tulkinnessa eri valmistelijoiden välillä on vain mitättömiä eroja, mutta tarkastus on liian aikaa vievää ja monessa tapauksessa Life-yksikkö itse ei ole kyennyt noudattamaan määräaikoja ja yleensäkin määrääjat niin lisätietojen vaatimisessa kuin maksujen suorittamisessa käytetään lähes päivälleen loppuun. Tämä on Life-yksikön toiminnan kannalta ehdottomasti kielteisinkin tekijä. Asiaan on kiinnitetty huomiota koko Life-instrumentin toiminnan ajan.

Kansallisen viranomaisen toiminta Suomessa ja vertailu lähialueen maihin

Kansallisen viranomaisen toiminta koetaan organisaattorin toiminnaksi, jolta ei sinänsä odoteta suurta panosta hakuprosessin sisältöön. Tähänastinen käytäntö eli että kansallinen viranomainen kommentoi hankehakemuksia sekä tekee niihin mahdollisia tarkennuksia ja parannusehdotuksia, näyttää sinänsä tarpeelliselta mutta riittämättömältä. Ympäristöministeriön hanke-ehdotusten laadintaan myöntämiä tukia, 3 000–5 000 euroa, pidetään yleensä merkityksellisinä. Tuki kyllä otetaan mielellään vastaan, jos sen hakeminen on vaivatonta. On kuitenkin epätodennäköistä, että tällä tuella olisi ollut merkitystä hanke-ehdotusten sisällön pätevyyteen.

Ainakin osa tahoista, joita haastateltiin tämän selvityksen taustaksi, on kokenut, että hanke-ehdotuksen laadintaan tulisi saada enemmän tukea. Hakemusvaiheen aikana järjestetyt ”writers’s workshopit” on koettu hyödyllisiksi mutta kuitenkin riittämättömiksi, koska niissä ei ole voitu antaa tarkempaa hankekohtaista neuvontaa.

Hakijoita on pääasiassa kahdentyyppisiä: ympäristöalan ammattilaisia (MH, SYKE, MTT, alueelliset ympäristökeskukset, eräät tutkimuslaitokset) sekä yksittäisiä, ainutkertaisia hankkeita valmistelevia, jotka yleensä ovat elinkeinoelämästä ja ns. Kolmannelta sektorilta.

Ensimmäinen ryhmä ei sinänsä tarvitse hakemuksen teknisessä laadinnassa kovinkaan paljon tukea, koska oman henkilökunnan tietotaito on riittävää. Hakemuksen laadinta organisaation sisällä saattaa kuitenkin olla heikosti koordinoitua, jolloin syynä on se, että hakemuksen laadinta ei ole oikein kenenkään vastuulla. Esimerkiksi SYKEN osalta toivomukset korkeammasta hakuajan tuesta (15 000–20 000 euroa) tarkoittanevat sitä, että hakemuksen laadintaan voitaisiin irrottaa riittävän pätevää ja kokenut henkilö, ilman että hakemusta ei tavallaan tarvitsisi tehdä muun työn ohessa. Metsähallitus palkkaa isompien hakemusten laatimista varten henkilön useamman kuukauden työsuhteeseen.

Yksityisten yritysten ja kolmannen sektorin hanke-ehdotuksia ja hyväksytyjä hankkeita on ollut vähän (erityisesti verrattuna Ruotsiin ja Tanskaan). Ei ole kuitenkaan selvää, että tuki hakemuksen laadintaan, jota viranomainen on antanut muutamalle hankkeelle, olisi kovin ratkaisevaa. Yhtenä syynä on ilmeisesti se, että tieto ja tiedotus rahoitusmahdollisuuksista ei ole tavoittanut potentiaalisia hakijoita. Kansallisen viranomaisen tiedotustoiminta on koettu vähäiseksi lukuun ottamatta julkista sektoria (ympäristöviranomaisia ja yleensä ympäristöteeman puitteissa toimivia tahoja), jotka ovat ilmeisen hyvin perillä tästä rahoitusmahdollisuudesta ja seuraavat mm. internetissä Life-asioita.

Yksityisen sektorin osalta kansallisen viranomaisen tiedotustoiminnan seuraaminen on sattumanvaraista. Selvityksessä ei sinänsä tullut esille, että se olisi yksityisen sektorin kannalta liian vähäistä tai puutteellista, mutta verkossa tietoa voisi linkittää useammalle taholle.

Ruotsissa ja Tanskassa kansalliset viranomaiset ovat omaksuneet erityyppisen roolin kuin Suomessa. Näissä maissa kansalliset viranomaiset käyttävät ulkopuolisia konsultteja. Tämä on johtanut siihen, että hanke-ehdotusten laadintaa pysytään ohjaamaan aivan alkusuunnittelusta lähtien.

Ruotsissa toimii erityinen konsulttiryitys GIA SWEDEN (Ernst & Youngin tytäryhtiö), joka on erikoistunut Life Environment -ohjelmaan ja ollut mukana lähes kaikissa hankehakemuksissa Life III ja Life+ -ohjelmien aikana.

Tanskassa kansallinen viranomaisen Miljøstyrelsen on kiinnittänyt suoraan erityisen konsulttiryityksen (Ledelse & Erhvervsutvikling) kartoittamaan mahdollisia hakijoita ja tukemaan hanke-ehdotusten laatijoita.

Sekä Ruotsissa että Tanskassa on tavanomaista, että em. konsulttiryitykset jatkavat hyväksytyjen hankkeiden edunsaajien toimeksiannosta hankkeen tukemista; Tavallisimmin kuitenkin vain komissiolle toimitettavien teknisten raporttien laadintaa. Kansallinen viranomaisen ei ole juurikaan seurannut tai tukenut hankkeita rahoituspäätöksen jälkeen kun hankkeita toteutetaan. Molemmissa maissa on Life -hankkeita, joihin ympäristöviranomaisen myöntää vähäistä osarahoitusta ja hankkeet toimittavat loppuraportteja ja / tai niiden yhteenvetoja viranomaiselle.

Virossa kansallinen viranomaisen huolehtii ainoastaan muodollisuuksista järjestäen yhden "workshopin" yhtä hakukierrosta kohti. Hanke-ehdotusten laatijat ovat itse hakeneet tukea eri tahoilta, myös maan ulkopuolelta. Life Luonto -hankkeiden valmistelijat saavat helposti muodollista tukea (mutta ei mitään konkreettista rahallista tukea tai tukipalvelua) niiltä viranomaistahoilta, jotka hallinnoivat Natura 2000 -alueita. Käytännössä Viron edellä kuvattu tilanne on johtanut siihen, että hankehakemuksia on tehty vähän ja hyväksytyjä hankkeita Life+ -ohjelmakaudella (kaksi hakukierrosta) on ollut vähän. Merkittävä osa tukipäätöksen saaneista hankkeista on kokenut vaikeuksia hankkeen toteuttamisessa.

Latviassa kansallisen viranomaisen toiminta on ollut toistaiseksi passiivista, mutta nyt on havaittu, että pelkkien muodollisuuksien noudattaminen ei ole riittävää. Latviahän on viime vuosina menestynyt huomattavan heikosti ohjelmassa, jos menestystä mitataan hyväksytyjen hankkeiden määrällä. Kansallinen viranomaisen on kiinnittänyt ulkopuolisen konsultin tukemaan hakijoita ja lupaa erityisesti tukea sitä, kuinka hankkeen tavoitteet ja konsepti saataisiin kirjoitetuksi selkeällä ja hyväksyttävällä tavalla.

2.7

Life+ Ympäristö -hankkeisiin liittyviä tekijöitä

Life+ Ympäristö -hankkeiden tekninen sisältö on kirjavaa, mikä tietenkin perustuu Life-asetukseen; lähes kaikkea järkevää ympäristön parantamiseen liittyvää toimintaa voidaan tukea, jos se vain jollakin tavalla voidaan liittää ympäristödirektiiveihin ja EU:n ympäristöohjelmiin. Hankehakemuksen menestys riippuu paljolti siitä, kuinka hyvin hanke on kuvattu.

Johtuen Life+ Ympäristö -hankkeiden teknisen sisällön vaihtelevuudesta hanke-ehdotusten laadintaa on paljon vaikeampaa kommentoida kuin luonto- ja biodiversiteettiosiossa, jossa hankkeille on annettu kapeampi liikkumavara.

Useiden hanke-ehdotusten merkittävimpänä puutteena on ollut se, että hanketta ei ole pystytty perustelemaan tai liittämään riittävän selkeästi tiettyyn direktiiviin tai valmisteilla oleviin policy-teemoihin. Näyttää siltä, että mitä tiukemmin ja konkreettisemmin hanke pystytään sitomaan direktiiveihin sitä suuremmat mahdollisuudet sillä on menestyä. Innovatiivisuuden vaatimuksen täyttämiseksi myös tietty

taustaselvitys teeman puitteissa on saattanut jäädä vaatimattomaksi; tulisi olla perillä, mitä ehdotun hankkeen teema-alueella tapahtuu muualla ja erityisesti miten Life-ohjelma on jo rahoittanut teema-alueita. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että potentiaalisten hakijoiden tulisi käydä läpi komission Life-materiaali; tietoja päättyneistä ja meneillään olevista hankkeista sekä lukuisat Life-julkaisut, mitkä tiedot ovat kattavasti saatavilla komission Life Environment -kotisivuilla.

Life+ Ympäristö -hankkeiden tuloksilta edellytetään siirrettävyyttä ja sovellettavuutta hankkeen oman kontekstin ulkopuolella. Tähänkään näkökulmaan ei aina kiinnitetä riittävästi huomiota kun hanke-ehdotusta laaditaan. Yksityisen sektorin osalta siirrettävyys ja laajempi sovellettavuus tarkoittaa usein kehiteltävän tuotteen tai menetelmän kaupallistamista ja markkinointia, mikä on usein sisällä hankkeiden, mutta ei aina riittävän selkeästi esitettyä. Vaatimus siitä, että hanke ei saisi tuottaa ”voittoa”, ei ole yleensä johtanut hanke-ehdotuksen hylkäämiseen. Komissio on yleensä suhtautunut ymmärtävästi sellaisiin hankkeisiin, jotka tavoittelevat kaupallista menestystä kunhan vain hanke on teknisesti hyvä ja sillä on selvästi konkreettinen, innovatiivinen aspekti.

Vaatimus disseminaatiosta, sekä hankkeen toteuttamisen aikaisesta että hankkeen toteuttamisen jälkeen tapahtuvasta after-Life -toiminnasta on koettu usein vain vaatimukseksi korostaa rahoittajan, Life-yksikön roolia, ja disseminaatio on nähty välttämättömänä hankaluutena. Kohderyhmiin ei ole kiinnitetty huomiota eikä ole mietitty sitä, kuinka disseminaatio voisi palvella hankkeen hyvää toteuttamista.

Tiedonlevittäminen hankkeen oman kontekstin ulkopuolelle, Eurooppaan, on usein nähty osallistumisena erilaisiin tilaisuuksiin, joissa hanketta esitellään. Tämä on sinänsä myönteistä, mutta relevanssiin kannattaisi kiinnittää enemmän huomiota.

2.8

Life+ Luonto ja Biodiversiteetti -hankkeisiin liittyviä tekijöitä

Säännöt ja ohjeet

Komission hakuohjeita sekä ympäristöministeriön sivuilta saatavia hakuohjeiden suomennoksia pidetään yleisesti melko selkeinä vaikkakin niiden pohjimmainen tunteminen ja tulkitseminen vaatii useiden haastateltujen mukaan kokemusta ja/tai hyvää neuvontaa ulkopuoliselta taholta. Ongelmana pidetään muutamien yksityiskohtien tulkinnanvaraisuutta. Erityisen hankalina koetaan tulkinnat edellytyksistä hyväksyttävistä toimenpiteistä Natura 2000 -verkostoon kuulumattomilla alueilla Luonto -hankkeissa. Lisäksi vaatimus sisällyttää 25 % konkreettisia luonnonsuojelutoimia on haasteellinen mm. lajihankkeiden ja biodiversiteetti -hankkeiden kannalta. Seuraavassa on eritelty muutamia lähinnä sääntöihin liittyviä ongelmia ja haasteita tarkemmin.

Vaatus 25%:sta konkreettisia luonnonsuojelutoimia

LIFE+ -sääntöjen ja ohjeiden mukaan Luonto ja Biodiversiteetti -hankkeiden toimenpiteistä 25 % tulee kohdistua konkreettisiin luonnonsuojelutoimiin. Tällaisiksi määritellyt toimet on esitetty hakuohjeissa. Yleisesti tätä vaatimusta pidetään hyvänä, joskin vaatimusta ei ole aina tulkittu oikein. Viime hakukierroksilla on muutamia hakemuksia hylätty, koska esitettyjen toimenpiteiden ei ole tulkittu olevan konkreettisia luonnonsuojelutoimia. Perusongelmana on ollut, että hankkeissa on suunniteltu ja kehitelty monia toimenpiteitä, joiden käytännön toimenpano ja/tai vaikuttavuus hankkeen kohteena olevien luontotyyppien/lajien kannalta on ollut epäselvä tai epävarmaa. Hakemuksista on selkeästi puuttunut suunniteltujen toimien toimenpano ja niiden onnistumisen arviointi. Tällöin komissio ei ole voinut laskea toimenpiteitä kuuluvaksi 25 %:n kiintiöön. Tämä ongelma on kuitenkin periaatetasolla helposti ratkaistavissa. Haastatteluissa korostettiin, että 25 % kiintiöön lasketaan valmistelevat toimet (esimerkiksi suunnitelmat) ainoastaan silloin kuin ne myös toteutetaan hankkeen aikana.

Vaatus 25 %:sta konkreettisia luonnonsuojelutoimista on tietyn tyyppisten hankkeiden kannalta ongelmallinen. Erityisen haasteellista on kehittää tällaisia toimenpiteitä lajihankkeissa, silloin kun kyseessä ovat laajalla alueella liikkuvat lajit, esimerkiksi ahma tai Saimaan norppa. Molempia lajeja koskeva hakemus on ollut tekeillä, mutta konkreettisten toimien suunnittelu on ollut erittäin haasteellista mm. eläinten suuren liikkuvuuden takia sekä suojelutoimien toimeenpanoon liittyvien poliittisten haasteiden takia. Samankaltainen ongelma liittyy myös lintulajeihin, jotka pesivät EU:n alueella, mutta joiden suojelun kannalta tärkeimmät toimet pitäisi toteuttaa lajien talvehtimisalueilla tai muuttoreitillä, jotka sijaitsevat joko osittain tai kokonaan EU:n ulkopuolella. Nämä lajihankkeisiin liittyvät ongelmat tulisi pystyä ratkaisemaan, sillä Life-rahoitus on tärkein EU:n rahoitusmuoto lajien suojeluhankkeiden kannalta.

Toimenpiteet Natura 2000 -verkostoon kuulumattomilla alueilla Life Luonto -hankkeissa

Toimenpiteisiin, jotka toteutetaan Natura 2000 -verkostoon kuulumattomilla alueilla, liittyy erilaisia ongelmia. Ohjeet hyväksyttävistä toimista, joilla edistetään Natura 2000 -alueen/verkoston eheyttä (consistency) ja yhteneväisyyttä (coherence) koetaan liian tulkinnanvaraisina. Ongelma liittyy enemmän kuitenkin tapaan, jolla hakija osoittaa hakemuksessa, miten Natura 2000 -alueiden ulkopuolisiin alueisiin kohdistuvat toimet käytännössä parantavat Natura 2000 -alueen lajien ja luontotyyppien suojeluasemaa.

Toinen tulkintaongelma liittyy vaatimukseen alueiden liittämistä Natura 2000 -verkostoon, silloin kun kansallinen Natura 2000 -verkosto ei ole hankkeen kohteena olevan luontotyyppin tai lajin suojelun kannalta riittävä. Kyseessä on toki poikkeustapaus, jonka pystyy huomioimaan hakemusta laatiessa. Ongelmalliseksi koetaan myös vaatimus, että alueen suojelu aseman tulee olla korkein mahdollinen hankkeen päättyessä. Käytännössä tämä tarkoittaa, että alueesta tulee perustaa luonnonsuojelualue. Jo pelkästään tämä vaatimus pahimmillaan estää yksityisomistuksessa olevien maiden mukaan ottamisen hankkeeseen, jos alueen omistajan kanssa ei päästä sopimukseen yksityisen suojelualueen perustamisesta tai alueen myymisestä valtiolle.

Tätä ongelmaa voidaan vähentää laatimalla esim. esisopimus maanhankinnasta tai suojelualueen perustamisesta ennen hankkeen alkua. Edellä mainitut ongelmat liittyvät Life-rahoituksen edellytyksiin ja toimenpiteiden pysyvyyteen eikä niihin siten voi olettaa tehtävän muutoksia. Siten Natura 2000 -alueen ulkopuolisiin alueisiin koskevat suojelukysymykset tulee tiedostaa hakemusta laadittaessa.

Demonstraatio ja/tai innovaatio Biodiversiteetti -hankkeissa

Komission mukaan LIFE+ Biodiversiteetti -hankkeen tulee tähdätä komission tiedonannon "Biologisen monimuotoisuuden vähentymisen pysäyttäminen vuoteen 2010 mennessä – ja sen jälkeen" ("Halting the loss of biodiversity by 2010 – and beyond") tavoitteiden käytännön toimeenpanemiseen. Life+ -asetuksen (artikla 3.2b) ja hakuohjeiden mukaan biodiversiteetti -hankkeiden tulee olla joko esittely- tai innovaatiohankkeita. Esittelyhankkeessa (demonstraatio) sovelletaan käytäntöön, testataan, arvioidaan toimenpiteitä ja menetelmiä, jotka ovat uusia tai tuntemattomia hankkeen sovellusalalla ja joita tulisi voida soveltaa laajemmin muualla samoissa olosuhteissa. Innovatiivisessa hankkeessa sovelletaan luonnonsuojelutekniikkaa tai -menetelmää, jota ei ole sovellettu/testattu aikaisemmin tai muualla, ja joka tarjoaa potentiaalisia suojeluhuotyjä verrattuna nykyiseen saatavissa olevaan parhaaseen käytäntöön. Komission hakuohjeet määrittävät lisäksi, että hanke-esitys, joka sisältää myös toimenpiteitä joissa käytetään parhaita käytäntöjä hylätään.

Useimmat tahot pitivät vaatimusta uusien keinojen 'keksimisestä' biodiversiteetti -hankkeisiin erittäin hankalana ja jopa lähes mahdottomana toteuttaa. Viime vuosien Life-hakukierroksilla on Suomesta ollut muutamia biodiversiteetti -hakemuksia, jotka ovat tulleet hyläytyksi, koska komission mukaan hakemuksissa esitetyt konkreettiset suojelutoimet eivät ole olleet innovatiivisia toimenpiteitä vaan niissä on esitetty toteuttavaksi parhaiksi käytännöiksi koettuja toimenpiteitä. Life Luonto -hankkeista on Suomessa ja muissa EU-maissa on jo vuosien kokemus erityyppisten elinympäristöjen kunnostustoimista ja niiden vaikuttavuudesta. Toisin sanoen parhaat käytännöt on jo kehitelty useimpien luontotyyppien kunnostamiseen. Siksi on käytännössä vaikea keksiä uusia tapoja esimerkiksi lahopuun lisäämiseen metsissä tai soiden ennallistamiseen. Monien tahojen mielestä komission tiukka tulkinta innovatiivisuus/esittelyvaatimuksesta suorastaan estää monien vaikutuksiltaan merkittävästi luonnon monimuotoisuutta edistävien hankkeiden toteuttamisen.

Vaatimus innovatiivisuudesta/esittelystä on haastava ongelma ratkaistavaksi, sillä se on sisällytetty Life+ -asetukseen, jonka muuttamista ei voida pitää realistisena. Toisaalta kyse on myös tulkinnasta ja tavasta miten toimet on esitelty hakemuksessa. Innovatiiviseksi/esittelytoimenpiteiksi pitäisi voida mieltää myös uudenlainen toimintaympäristö toisin sanoen se, että uudet toimijat tekevät yhteistyötä tai että toimenpiteiden suunnittelu toteutetaan uudesta näkökulmasta ja/tai uusien toimijoiden kanssa yhteistyössä.

Kansallinen rahoitusosuus

Hankkeissa vaadittava 50 %:n omarahoitus koetaan ongelmalliseksi erityisesti ELY-keskuksissa (entiset Ympäristökeskukset) ja joissakin tutkimuslaitoksissa (mm. MTT ja Metla), joiden valtion budjettirahoitusta on olennaisesti tiukennettu viime vuosien aikana liittyen mm. valtion tehostamisohjelmaan. ELY-keskusten ympäristö ja luon-

nonvaraosastoilla ei ole käytettävissä merkittäviä määrärahoja, joilla voitaisiin järkevästi kattaa kansallinen rahoitusosuus. Varsinkaan kun valtaosa Natura 2000 -alueista on jo hankittu valtiolle tai alueista on jo perustettu yksityisiä luonnonsuojelualueita, eikä maanhankintaan liittyvä rahoitus siten enää muodosta merkittävää osaa hankkeiden omarahoituksesta. Tällä hetkellä kansallinen rahoitusosuus joudutaan käytännössä liiaksi rakentamaan työpanosten varaan, jolloin tiukkojen sääntöjen vuoksi riskit kasvavat ja hankkeen hallinto tulee kohtuuttoman raskaaksi. Käytännössä tämä on johtamassa siihen, että ELY-keskusten on hankalaa olla tulevaisuudessa Life-hankkeiden koordinoivina edunsaajina, elleivät ne saa hankkeisiin mukaan muita tahoja kuten Metsähallitusta merkittävällä rahoitusosuudella.

Metsähallitusta voidaan tällä hetkellä pitää merkittävimpänä toimijana Life Luonto-hankkeiden kannalta, sillä valtakunnallisena toimijana Metsähallituksella on kohtuulliset taloudelliset resurssit Life-hankkeiden omarahoituksen kannalta. Metsähallitukselle Life on luonteva rahoituslähde ja lisäksi sen omarahoitusosuuteen saa käyttää ympäristöministeriön budjettirahaa, jonka käyttäminen ei ole mahdollista mm. EAKR ja ESR -hankkeissa. Toisaalta Metsähallitus toi selvästi esiin, että tällä hetkellä METSO-ohjelmasta tulevat rahoitus on liiankin korostuneessa osassa Life-hankkeiden omarahoituksessa. Siksi on syytä harkita miten Life-hankkeiden omarahoitus ennen kaikkea suurissa useampiin miljoonien eurojen hankkeissa järjestyy METSO-rahoituksen mahdollisesti ehtyessä tulevaisuudessa. Ympäristöhallinnon toimijoiden nykyiset ja mahdolliset tulevat omarahoitusongelma liittyvät toki olennaisesti myös ratkaisuihin koskien Natura 2000 verkoston ylläpitämisen rahoittamista niiden perustamisen jälkeen.

Omarahoituksen kokoaminen on haastavaa myös ympäristöjärjestöille, jotka ovat Suomessa kooltaan niin pieniä, että ne tarvitsevat lähes poikkeuksetta muita tahoja, useimmiten valtion ympäristöhallinnosta, kumppaneiksi hankkeen omarahoituksen kattamiseksi. Toisaalta ympäristöjärjestöt ovat kiinnostuneita hankkeista, joista on mahdollisuus saada 75 %:n EU-osuus (ainoastaan priorisoituihin luontotyyppeihin ja lajeihin kohdistuvat hankkeet). Tämä helpottaa merkittävästi omarahoituksen järjestymistä.

Koska Life-rahoitus on merkittävin luonnonsuojeluhankkeiden rahoituslähde, on sen omarahoitukseen liittyvät ongelmat pystyttävä ratkaisemaan. Kaikki haastatellut tahot pitivät erittäin tervetulleena ympäristöministeriön päätöstä ryhtyä hankkeiden osarahoittajaksi. Joskin tarkoitukseen tällä hetkellä varattua budjettia 250 000 euroa pidettiin riittämättömänä. Jotkin haastatellut tahot (mm. Metsähallitus ja ympäristöjärjestöt) korostivat kuitenkin, että päätös osarahoittamisesta ei saisi johtaa kilpailuasetelmaan hankkeiden kesken, eikä se saisi johtaa uuteen hakuvaiheeseen ns. nolla-vaiheeseen, joka käydään ennen kuin Life-hakukierroksen ensimmäistä vaihetta (jos Life-haku muuttuu siis kaksivaiheiseksi). Ympäristöministeriön tuleekin harkita koska ja millä perusteella se tekee päätöksen hankkeiden osarahoituksesta. Koska ympäristöministeriön osarahoituspäätöksellä voi olla vaikutus siihen, että hakemus ylipäänsä päätetään laatia, olisi luontevaa, että ympäristöministeriö tekee periaatepäätöksen osarahoituksesta hyvissä ajoin ennen Life-hakuajan umpeutumista. Kriteereinä osarahoitukselle voitaisiin pitää esimerkiksi hanke-esityksen ajankohtaisuutta suhteessa Life-ohjelman kansalliseen prioriteettiohjelmaan ja hakijan vapaamuotoista selvitystä hankkeen omarahoituksesta, jossa perusteltaisiin miksi ympäristöministeriön osarahoitus on olennainen hankkeen rahoituksen kannalta.

Hakeminen

Monet haastellut tahot toivat esiin koordinaation puutteen suunnitteilla olevia hankkeita koskien. Hankevalmistelua saatetaan tehdä 'omassa piirissä' pitkäänkin ennen kuin huomataan, että vastaavanlaista hakemusta laaditaan 'naapurissa'. Tällä hetkellä päätös Life-hankkeesta tuntuu ennen kaikkea monissa organisaatioissa riippuvan liiaksi yksittäisten henkilöiden kiinnostuksesta. Koordinaation ja yhteistyön parantamiseksi olisi suositeltavaa perustaa Life Luonto ja Biodiversiteetti yhteistyöryhmä, jossa olisivat edustettuina keskeisimmät Life Luonto ja Biodiversiteetti -hankkeiden hakijatahot; ympäristöhallinnosta Metsähallitus (luontopalvelut) ja kaikkien ELY-keskusten ympäristö- ja luonnonvaraosastot sekä Luonto ja Biodiversiteetti -hankkeiden kannalta tärkeimmät tutkimuslaitokset kuten SYKE ja METLA. Näiden lisäksi Life-ryhmässä olisi hyvä olla edustus myös ympäristöjärjestöistä. Life-yhteistyöryhmän tehtävä olisi keskustella hankeideoista ja suunnitella tulevia (esimerkiksi lähimmän kolmen vuoden osalta) hakemuksia yleisellä tasolla. Samalla sovittaisiin alustavasti hankkeiden kokoonpanosta, rahoittamisesta ja ennen kaikkea siitä mikä taho ja koska on vastuussa itse varsinaisen Life-hakemuksen laatimisesta.

Haastateltavat tahot pitivät nykyistä Life-hakemusta erittäin yksityiskohtaisena ja siten työläänä. Tämän takia hakemuksen laatiminen vaatii mittavan työpanoksen, johon kaikilla tahoilla ei ole mahdollisuutta. Useimmat haastatellut tahot pitivät nykyistä 3 000–5 000 euron tukirahaa hakemuksen laatimiseen merkityksettömänä. Jotta tuella olisi todellista merkitystä, arvioivat useat tahot, että tuen tulisi olla 15 000–20 000 euroa/hanke. Näin suuri tuen nostaminen voi kuitenkin olla kustannussyistä mahdoton toteuttaa. Siksi kustannustehokkainta voisi olla panostaa hankkeiden hanke-esityskohtaiseen neuvontaan, sillä nykyiset komission ja ympäristöministeriön Life-seminaarit ovat monen tahon mielestä liian yleisluonteisia (ks. luku 2.6). Vaihtoehtoja neuvonnan tehostamisen toteuttamiseksi on useampia. Ympäristöministeriö voisi ostaa neuvontapalvelut ulkopuoliselta konsultilta, joka tarjoaisi hakijoille neuvontapalvelua esimerkiksi 2–3 päivää/hanke. Näin hankekohtainen neuvontakustannus olisi muutama tuhat euroa/hanke. Vaihtoehtoisesti ympäristöministeriö voisi antaa hakijoille konsultin palkkaamiseen tarkoitettun budjetin. Suurimmassa osassa Life Luonto ja Biodiversiteetti -hankkeissa on ympäristöhallinto vähintään kumppaniedunsaajana. Siten yhtenä vaihtoehtona voisi olla, että ympäristöhallintoon nimettäisiin koko- tai osa-aikainen Life-asiantuntija, jonka tehtävänä olisi auttaa niin hakemusten laadinnasta kuin hankkeiden hallinnoinnissa (esimerkiksi apuna raportoinnin suunnittelussa ja toteuttamisessa). Kyseisen henkilön palkkakustannuksista Life-neuvonnan osalta vastaisivat yhdessä ympäristöministeriö (esimerkiksi 50 %), Metsähallitus (25 %) ja ELY-keskukset (25 %). Käytännössä henkilön työaikaa voitaisiin sisällyttää myös itse Life-hankkeisiin ja siten komission rahoitettavaksi.

LIFE+ Informaatio -hankkeisiin liittyviä tekijöitä

Aiheesta keskusteltiin lähes kaikkien haastattelujen yhteydessä. Monet tahot olivat tietoisia tästä hanketyypistä, vaikka hakemuksia ei vielä oltu tehtykään. Komissiossa on kiinnitetty huomiota siihen, että tähän hankeosioon on tullut odotettua vähemmän hakemuksia. Suomessa on meneillään yksi hanke.

Yleensä Life Informaatio -hankkeet ovat budjetiltaan pieniä. Omarahoitusosuuden järjestäminen, absoluuttisesta rahamäärästä puhuttaessa, ei siten olisi ongelma, mutta asia muodostuu ongelmaksi siksi, että potentiaaliset hakijat ovat yleensä tahoja, joilla ei ole mahdollisuuksia pieneenkään omarahoitusosuuteen ja/tai että tämä täytyy koota useammalta osarahoittajalta.

Informaatiohankkeet soveltuisivat erityisesti kansainvälisille ympäristöjärjestöille, joiden toimintaan ympäristö- ja luonto tiedottaminen ja tietoisuuden lisääminen sopivat hyvin. Kansainvälisinä järjestöinä näille on myös luontevaa kehittää kansainvälisiä hankkeita, joista voisi olla etua rahoituksen saamisen kannalta. Komissio on melko suotuista kansainvälisille ympäristöjärjestöille ja osa Life-rahasta on suunnattu heille.

Komissio suhtautuu ilmeisen myönteisesti hankkeisiin, jotka hyödyntäisivät aikaisempien Life-hankkeiden tuloksia. Informaatio -hanke voisi perustua eri hankkeiden tulosten disseminointiin. Suomessa on toteutettu useita mm. "large volume waste" teemaa käsitteleviä hankkeita, joiden tuloksista ja kokemuksista olisi mahdollista koota erillinen informaatiohanke. Informaatiohankkeet voisivat olla myös yksityisen sektorin ja elinkeinoelämän markkinointihankkeita, joissa voitaisiin koota yhteen jo tutkittuja ja kehitettyjä teemoja ja menetelmiä ja tehdä näistä "paketti". Äskettäin perustetut, yksityisen sektorin Strategisen Huippuosaamisen Keskukset (SHOK), Cleen (Energia ja ympäristö) ja Metsäklusteri voisivat olla potentiaalisia hakijoita.

Esimerkinomaisesti keskusteltiin maa- ja metsätalousministeriössä toimivan Suomalaisen ruokakulttuurin edistämishojelman (www.sre.fi) edustajan kanssa. Ohjelma toimii yhteistyössä pohjoismaiden ministerineuvoston tukeman www.nynordiskmad.org ohjelman kanssa. Ohjelman yhtenä teemana on ruoka ja ympäristö, jonka ympärille voisi kehitellä informaatiohankkeen.

3 Suosituksia

Mikko Tiira, Pekka Hänninen

3.1

Tietoisuuden lisääminen

Life-rahoitus on hyvin tunnettu rahoitusmuoto ennen kaikkea julkisella sektorilla ja (ympäristö)järjestöissä. Tästä huolimatta hankkeiden suunnittelu ei ole tällä hetkellä koordinoitua vaan se on liiaksi kiinni yksittäisten ihmisten/tahojen aktiivisuudesta. Ohjelman tunnettuutta tulisi parantaa myös yksityisellä sektorilla. Erityisesti yritykset voisivat olla mukana aktiivisemmin erilaisissa Life-hankkeissa. Soveliaimpia yrityksille olisivat Life Ympäristö tai Biodiversiteetti -hankkeet

Life Luonto ja Biodiversiteetti -hankkeet

Koordinaation ja yhteistyön parantamiseksi olisi suositeltavaa perustaa Life Luonto ja Biodiversiteetti -yhteistyöryhmä, jossa olisivat edustettuina tärkeimmät tahot eli ympäristöhallinnosta Metsähallitus luontopalvelut ja kaikkien ELY-keskusten ympäristö- ja luonnonvaraosastot, tutkimuslaitoksista mm. SYKE ja METLA ja ympäristöjärjestöt (esimerkiksi WWF, BirdLife ja/tai SLL). Life-yhteistyöryhmän tehtävä olisi keskustella hankeideoista ja suunnitella tulevia (esimerkiksi lähimmän kolmen vuoden osalta) hakemuksia yleisellä tasolla. Samalla sovittaisiin alustavasti hankkeiden kokoonpanosta, rahoittamisesta ja ennen kaikkea siitä mikä taho ja koska on vastuussa itse varsinaisen Life-hakemuksen laatimisesta. Ryhmän tulisi kokoontua kerran vuodessa.

Life Ympäristö -hankkeet

Ympäristöministeriö voisi aktiivisesti tuoda esiin minkä tyyppiset hankkeet olisivat tärkeitä esimerkiksi ajankohtaisten EU direktiivien implementoinnin kannalta Suomessa; yleensä hyvät hanke-ehdotukset liittyvät ajankohtaisiin teemoihin. Ympäristöhallinnon sisällä voitaisiin järjestää pienimuotoinen kysely/tiedustelu siitä, mitkä EU:n ympäristöpolitiikkaan liittyvät asiat ovat keskeisiä. Tämä näkökulma voitaisiin ulottaa koko nykyisen Life+ -ohjelmakauden loppuun saakka, jolloin ajankohtaisuus ei rajoittuisi pelkästään vuosittaiseen hakukierrokseen tai sen alkuun.

Ympäristöministeriön pitempiaikainen ohjaus, keskustelu potentiaalisten hakijoiden kanssa, strategisesti tärkeäksi koettujen hankkeiden edistämiseksi olisi oleellista. On kuitenkin vältettävä antamasta kuvaa, että Life olisi vain julkisen hallinnon instrumentti. Elinkeinoelämän mahdollisuuksia hyödyntää Life-rahoitusta tulisi edistää elinkeinoelämän järjestöjen ja mm. ns. SHOKien kautta.

Hakemusprosessin helpottaminen

Hankehakemuksen laatiminen sitoo paljon resursseja eikä läheskään kaikilla tahoilla ole nykyisessä taloudellisessa tilanteessa mahdollisuutta sitoa useamman kuukauden työpanosta riskialttiiseen Life-hakemukseen. Komission ja ympäristöministeriön järjestämät Life-seminaarit ja työpajat koetaan yleishyödyllisinä, mutta niistä ei saa tarvittavaa hankekohtaista neuvontaan, jonka avulla hankehakemuksen laatua voitaisiin huomattavasti parantaa.

Life-haun muuttamista kaksivaiheiseksi pidetään hyvänä asiana edellyttäen, että ensimmäisen vaiheen hakemus ei vaadi kuin muutaman viikon työpanoksen. Toisen vaiheen hakemuksen laatimiseen uskotaan yleisesti löytyvän tarvittavat resurssit, koska tähän vaiheeseen päässeistä hakemuksissa oletetaan suurimman osan tulevan hyväksytyksi. Merkittävimpänä uhkatekijänä pidettiin sitä miten ensimmäisen vaiheen haku tullaan toteuttamaan ja mitä tietoja hakemuksen tulee sisältää.

LIFE Luonto ja Biodiversiteetti -hankkeet

Koska hankekohtaista tukea ei voida nostaa merkittävästi tulee hankkeiden neuvontaa tehostaa. Vaihtoehtoja neuvonnan tehostamisen toteuttamiseksi on useampia. Ympäristöministeriö voisi ostaa neuvontapalvelut ulkopuoliselta konsultilta, joka tarjoaisi hakijoille neuvontapalvelua esimerkiksi 2–3 päivää/hanke. Näin hankekohtainen neuvontakustannus olisi 2 000–3 000 euroa/hanke. Vaihtoehtoisesti ympäristöministeriö voisi antaa hakijoille konsultin palkkaamiseen tarkoitetun budjetin. Suurimmassa osassa Life Luonto ja Biodiversiteetti -hankkeissa on ympäristöhallinto vähintään kumppaniedunsaajana. Siten yhtenä vaihtoehtona voisi olla, että ympäristöhallintoon (SYKE/Metsähallitus) nimettäisiin koko- tai osa-aikainen Life-asiantuntija, jonka tehtävänä olisi auttaa niin hakemusten laadinnasta kuin hankkeiden hallinnoinnissa (esimerkiksi apuna raportoinnin suunnittelussa ja toteuttamisessa). Kyseisen henkilön palkkakustannuksista Life-neuvonnan osalta vastaisivat yhdessä SYKE (25 %) ympäristöministeriö (25 %), Metsähallitus (25 %) ja ELY-keskukset (25 %). Käytännössä henkilön työaikaa voitaisiin sisällyttää myös itse Life-hankkeisiin ja siten komission rahoitettavaksi.

Life Ympäristö -hankkeet

Kuten Luonto ja Biodiversiteetti -hankkeiden osalta ympäristöministeriön voisi harkita esitettyjä vaihtoehtoja. On kuitenkin huomioitava että koska Ympäristö -hankkeissa useampia tyyppisiä hankkeita ja edunsaajia kuin Luonto ja Biodiversiteetti -hankkeissa ei ehkä voida olettaa että mainittu ympäristöhallinnon Life-asiantuntija pystyisi auttamaan myös Ympäristö -hankkeita. Ympäristö -hankkeiden edistämiseen ja hankekohtaiseen neuvontaan hakemusvaiheessa tulisi kiinnittää sopiva asiantuntija, jonka tulisi olla käytettävissä hakemusprosessin ajan. Tähänastisen hakemustuen (3 000–5 000 euroa/hanke, yhteensä 10 000–15 000 euroa) voisi ehkä käyttää tehokkaammin kiinnittämällä tehtävään konsultin, joka tukisi aktiivisesti hakijoita paneutuen muutamaksi päiväksi kuhunkin hanke-ehdotukseen ja tukien ehdotuksen laatijoita hakemuksen kirjoittamisessa. Ehdotettu menettely voisi korvata ns. writer's workshopit.

Mikäli hakemusprosessin kaksivaiheisuus toteutuu ulkopuolinen asiantunteva tuki olisi erityisen tarpeellista ensimmäisessä vaiheessa kun hankkeen tavoitteita ja konseptia muotoillaan. Kaksivaiheisen haun toinen vaihe tullee koskemaan lähinnä teknisiä ja taloudellisia yksityiskohtia, joihin ei tarvittane laajaa ulkopuolista tukea.

3.3

Omarahoituksen tukeminen

Life-hankkeet edellyttävät muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta 50 % omarahoitusosuuden. Omarahoituksen kokoaminen on muuttunut monille tahoilla (mm. ELY-keskukset ja osa tutkimuslaitoksista) entistä hankalammaksi. Siksi omarahoituksen puuttuminen on voinut jopa estää hakemuksen laatimisen.

Kaikki haastatellut tahot suhtautuivat positiivisesti tietoon siitä, että ympäristöministeriö on varautunut tulevana vuosina olemaan osarahoittajana Life-hankkeissa. Ympäristöministeriön tulee kuitenkin harkita koska ja millä perusteella se tekee päätöksen hankkeiden osarahoituksesta. Koska osarahoituspäätöksellä voi olla vaikutus siihen, että hakemus ylipäänsä päätetään laatia, olisi luontevaa, että ympäristöministeriö tekee periaatepäätöksen osarahoituksesta hyvissä ajoin ennen Life-hakuajan umpeutumista. Kriteereinä osarahoitukselle voitaisiin pitää esimerkiksi lyhyen 1–2 sivun hanke-esityksen ajankohtaisuutta suhteessa Life-ohjelman kansalliseen prioriteettiohjelmaan ja hakijan vapaamuotoista selvitystä hankkeen omarahoituksesta, jossa perusteltaisiin miksi ympäristöministeriön osarahoitus on olennainen hankkeen rahoituksen kannalta.

3.4

Hankkeen tukeminen ja verkostoituminen

Life-hankkeet kaipaavat tukea ja yksi parhaista tukimuodoista on 'vertaistuki'. Ympäristöministeriö voisi tukea käynnissä olevia hankkeita kannustamalla järjestämään kansallisia Life-hankkeiden ns. platform kokouksia. Aikaisemmin vuosina 2002–2006 pidetyistä Life Luonto -kokouksien järjestelyistä vastasivat hankkeet yhteistyössä Life-seurantatiimin kanssa. Jatkossa ympäristöministeriö voisi toimia kokousten (Life Luonto ja Biodiversiteetti ja Life Ympäristö -hankkeet erikseen) koollekutsujana yhteistyössä jonkun hankkeen/hankkeiden tai konsultin kanssa. Viime vuosien kokemusten pohjalta ennen kaikkea talousraportointi on tuottanut hankkeille hankaluuksia. Jatkossa olisi hyvä, jos ympäristöministeriö järjestäisi yhdessä konsultin kanssa vuosittain puoli päivää kestävästä Life-talousraportointi kokouksen hankkeille, jossa käsiteltäisiin erilaisten kustannusten tukikelpoisuutta, taloudellista raportointia sekä muita muodollisuuksia (ns. 2 %:n sääntö, korkotulojen laskenta/raportointi, poistojen laskenta ja käsittely yms.)

Ympäristöministeriö voisi myös ottaa Lifekomiteassa esille ehdotuksen palauttaa Life co-operation -rahoitus, joka kannustaisi erimaiden Life-hankkeita laatimaan esimerkiksi erilaisia Best Practice -ohjeita. Suomessa toteutettiin vuosina 2003–2005 hanke, jonka lopputuloksena oli kosteikkojen kunnostusopas perustuen useiden Life-hankkeiden yhteistyöhön.

Life Luonto ja Biodiversiteetti -hankkeiden sääntöihin liittyvät haasteet

Vaatimusta siitä, että hankkeiden tulee sisältää vähintään 25 %:sta konkreettisia suojelutoimenpiteitä, on ongelmallinen ainakin tiettyjen lajihankkeiden kohdalla. Ahma-hanke on hylätty konkreettisten toimien puutteen takia ja Saimaan norppaa koskevaa hakemusta ei edes laadittu, koska konkreettisten suojelutoimien kehittäminen koettiin liian haastavaksi mm. lajin suuren liikkuvuuden takia. Syynä hankaluuteen ovat myös, että joidenkin suojelutoimien toteuttaminen edellyttää poliittisia päätöksiä. Nämä lajihankkeisiin liittyvät ongelmat tulisi pystyä jotenkin ratkaisemaan, sillä Life-rahoitus on tärkein EU:n rahoitusmuoto lajien suojeluhankkeiden kannalta.

Life+ -asetuksen mukaan biodiversiteetti -hankkeiden tulee olla joko innovaatio- tai demonstraatiohankkeita. Vaatimus uusien keinojen kehittämisestä tai vähän tunnetun toimenpiteen esittelystä on erittäin hankalasti toteutettavissa, sillä Life Luonto -hankkeista on jo vuosien kokemus erityyppisten elinympäristöjen kunnostustoimista ja niiden vaikuttavuudesta. Siksi on käytännössä vaikea keksiä uusia tapoja esim. lahopuun lisäämiseen metsissä tai soiden ennallistamiseen. Useita hakemuksia on hylätty koska komission mukaan hakemuksissa esitetyt konkreettiset suojelutoimet eivät ole olleet innovatiivisia toimenpiteitä vaan niissä on esitetty toteuttavaksi parhaiksi käytännöiksi koettuja toimenpiteitä. Komission tiukka tulkinta innovatiivisuus/esittelyvaatimuksesta estää monien vaikutuksiltaan merkittävien luonnon monimuotoisuutta edistävien hankkeiden toteuttamisen.

Vaatimus innovatiivisuudesta/esittelystä on haastava ongelma ratkaistavaksi sillä vaatimus on sisällytetty Life+ -asetukseen, jonka muuttamista ei voida pitää realistisena. Toisaalta kyse on myös tulkinnasta ja tavasta miten toimet on esitelty hakemuksessa. Innovatiiviseksi/esittelytoimenpiteiksi pitäisi voida mieltää myös uudenlainen toimintaympäristö toisin sanoen se, että uudet toimijat (esimerkiksi metsästäjät, ympäristöjärjestöt ja maanviljelijät) tekevät yhteistyötä tai että toimenpiteiden suunnittelu toteutetaan uudesta näkökulmasta (esimerkiksi ekosysteemipalveluiden turvaaminen). Näissä tapauksissa itse maastossa toteutettavat toimenpiteet voisivat olla valtaosaltaan 'parhaiksi käytännöksi' määriteltyjä toimia.

Ympäristöministeriö voisi ottaa edelle mainitut haasteet/ongelmat asia esille mm. Life+ ja habitaattikomiteoissa.

4 Ulkopuolinen näkökulma Life+ -rahoitusvälineen toimintaan

Tarmo Lemola

4.1

Lähtökohdat ja tavoite

Ympäristöministeriön käynnistämän hankkeen tehtävänä on tarkastella Life+ -rahoitusvälineen roolia suhteessa ympäristöministeriön toimialan tutkimus- ja kehittämistoiminnan muuttuvaan toimintakenttään ja pyrkiä näkemään kokonaisuutena Life+ -rahoitusvälineen synergiamahdollisuuksia ja kehityspotentiaalia. Erityisesti tarkastelun kohteeksi on nostettu Life+ -toiminnan suhde sektoritutkimukseen ja keskeisiin sidosryhmiin (kuten tulevat, ELY:t, SYKE, Metsähallitus ja VTT).

Minun on toivottu tuovan kyseisen asiakokonaisuuden tarkasteluun hallinnonalan ulkopuolisen arvioijan näkökulman. Onkin syytä lähtökohdaksi todeta, että minulla ei ole henkilökohtaista tietämystä eikä kokemusta Life+ -toiminnasta. Ympäristöministeriön toimialan tutkimus- ja kehittämistoimintaan minulla oli tilaisuus tutustua osallistumalla viime vuoden lopulla päättyneeseen, ympäristöministeriön toimeksiannosta tehtyyn ympäristöklusterin tutkimusohjelman arviointiin. Minulla on kokemusta myös useiden muiden tutkimusorganisaatioiden, -ohjelmien sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoitusinstrumenttien johtamisesta ja arvioinnista. Olen ollut pienellä panoksella mukana myös sektoritutkimuksen kehittämisessä.

Näistä näkökulmista pyrin asiaa tarkastelemaan. Vaikka Life+ -ohjelma ei olekaan varsinaisesti tai pelkästään tutkimus- ja kehittämisohjelma, oma taustani ei voi olla vaikuttamatta siihen, että tarkastelen Life+ -ohjelmaa tutkimustoiminnan ja -ohjelman näkökulmasta. Tästä tuskin on kuitenkaan suurta haittaa. Tutkimusorganisaatiot, erityisesti sektoritutkimuslaitokset, ovat Life+ -ohjelman tärkeitä nykyisiä ja potentiaalisia toteuttajia, ja ohjelman kytkennät tutkimus- ja kehittämistoimintaan ovat muutenkin vahvat.

Ympäristöministeriön käynnistämän Life+ -rahoitusvälineen kehittämisen pohdinnan lähtökohtana on se, että Suomeen maksettava Life+ -rahoitus tulee kasvamaan huomattavasti, jos hankkeita saadaan synnytettyä kansallisen allokaatiomme mukaisesti. Life-rahoitusvolyymit ovat nykyisin suuruusluokaltaan 9 miljoonaa euroa vuodessa ja kasvu jatkuu. Tämä on merkittävä summa, jos sitä verrataan muihin vastaaviin kansallisiin tai kansainvälisiin ympäristöalan kehittämistoiminnan rahoitusmahdollisuuksiin.

Haasteena on, kuinka saadaan generoitua riittävästi hyvälaatuisia hankkeita. Jo jonkin aikaa on ollut selviä merkkejä havaittavissa siitä, että riittävän suuren vuosittaisen hankkeiden määrän aikaansaaminen ei tule olemaan helppoa. Jos Suomessa ei kyetä tuottamaan riittävästi määrää hyvätasoisia ehdotuksia, Suomelle osoitettua epävirallista rahoituskiintiötä ei kyetä täysimääräisesti hyödyntämään. Tämä olisi

haitaksi alan osaamisen kehittämiseksi Suomessa. Rahoituskiintiön heikko hyödyntäminen tarkoittaa myös sitä, että jätämme käyttämättä tärkeän mahdollisuuden parantaa suomalaista ympäristöä ja luontoa.

4.2

Life+ -ohjelma pääpiirteissään

Life+ on Euroopan unionin ympäristöalan rahoitusjärjestelmä. Se rahoittaa luonnonsuojelu- ja ympäristöhankkeita yhteisön ympäristöpolitiikan ja -lainsäädännön toteuttamiseksi. Life+ -ohjelmakausi ulottuu vuoden 2013 loppuun.

Life+ -ohjelma koostuu kolmesta osasta:

- Luonto ja biodiversiteetti,
- Ympäristöpolitiikka ja hallinto sekä
- Tiedotus ja viestintä.

Komissio varaa vuosittain kullekin jäsenmaalle tietyn rahoitusosuuden, joka jaetaan hyväksytyille hankkeille. Suomeen on kaavailtu Life+ -haussa rahoitusta vähintään 7,4 miljoonaa euroa vuodessa. Rahoituksen määrän on tarkoitus kasvaa vuosittain siten, että vuonna 2010 Suomeen tulee Life+ -rahoitusta noin 8,6 miljoonaa euroa.

Vuoden 2007 hakukierroksella kuusi suomalaista ympäristö- ja luontohanketta sai yhteensä 7,4 miljoonaa euroa Life+ -tukea. Suomesta toimitettiin komissioon 25 hakemusta. Vuoden 2008 Life+ -haussa komissioon toimitettiin 20 suomalaista Life+ 2008 -hakemusta, joista vain kolme hyväksyttiin. Hakemuksista kahdeksan koski luontoa ja biodiversiteettiä ja kaksitoista ympäristöpolitiikkaa ja -hallintoa. Vuoden 2009 hakukierroksella Suomesta tehtiin 19 hakemusta. Näistä peräti yhdeksän hyväksyttiin – yksi luontohanke ja kahdeksan ympäristöpolitiikka ja hallinto -hanketta. Hakemuskäytäntä tarkasteltaessa on otettava huomioon, että Life-hankkeet ovat isokoisia. Vuoden 2009 hakemusten kokonaiskustannustaso oli 30 miljoonaa euroa. Tämä on paljon verrattuna mihin tahansa vastaavaan kansalliseen rahoitusinstrumenttiin.

Life+ -ohjelman tavoitteet ovat käytännönläheisiä. Se ei ole tutkimusohjelma sanan perinteisessä mielessä, mutta se voi sisältää myös tutkimuksellisia hankkeita ja muita tutkimuksellisia elementtejä. Osaamispohjan vahvistamisen rinnalla Life+ -ohjelmassa painottuvat erityisesti tietojen ja teknologioiden siirto ja hyödyntäminen. Kaiken kaikkiaan Life+ -ohjelmassa korostetaan innovatiivisia kehittämistoimenpiteitä, joiden avulla konkreettisesti parannetaan ympäristön ja luonnon tilaa tai luodaan edellytyksiä näille toimenpiteille.

Life+ -ohjelman eri osiot ovat olleet kiinnostavuudeltaan erilaisia. Life+Ympäristö -osiossa hakemusten määrä on riittävä. Informaatio- ja viestintäpuolella hakemuksia tulee jopa enemmän kuin muissa EU-maissa keskimäärin. Ongelmallisimmaksi osaluueksi on muodostunut Life+ Luonto ja Biodiversiteetti. Tässäkin on kuitenkin tärkeää korostaa sitä, että määrääkin tärkeämpi asia on hakemusten laatu. Tähän joudutaan jatkossa kiinnittämään erityistä huomiota.

Mahdollisia syitä ja seurauksia

Voidaan kysyä, miksi Life+ -ohjelma ei houkuttele suomalaisia toimijoita siinä määrin kuin olisi mahdollista ja suotavaa? Taustalla voi olla muun muassa seuraavanlaisia syitä:

- **Life+ -ohjelmalle tai sen tietyille osa-alueille ei ole yksinkertaisesti tarvetta:** Kaikkien EU:n ohjelmien ei tarvitse olla kiinnostavia eikä tarpeellisia. On parempi olla käyttämättä saatavilla olevaa rahoitusta kuin käyttää se tarpeettomaan toimintaan. Tällaisessa tapauksessa vähäisestä kiinnostuksesta ei tarvitse olla huolissaan. Myös EU:n rakennerahastorahoja jää Suomessa käyttämättä aidon kysynnän pienuuden takia.
- **Hyvä kotimainen rahoitustilanne:** Life+ -ohjelma voi olla sinänsä kiinnostava, mutta ei riittävän kiinnostava esimerkiksi siitä syystä, että kotimaista rahoitusta on kyseiseen toimintaan riittävästi saatavilla. Englannissa tutkimusorganisaatioita painostettiin 1990-luvun alkupuolella hakemaan EU-rahoitusta lakkauttamalla sen tyyppisiä kansallisia ohjelmia, joita kuului EU:n tutkimuksen puiteohjelmiin. Tämä resepti toimi tehokkaasti.
- **Tiedon puute:** Ehkä yleisin selitys kansallisia ja kansainvälisiä tutkimus- ja kehittämishankkeita koskevan kiinnostuksen vähäisyyteen on tiedon puute. Ohjelmia ja niiden tarjoamia rahoitus- ja muita mahdollisuuksia ei tunneta riittävästi. Ohjelmista vastaavat organisaatiot eivät ole onnistuneet tekemään toimintaansa tunnetuksi potentiaalisten toimijoiden keskuudessa.
- **Osaamisen puute:** Toinen yleinen selitys varsinkin EU-ohjelmien kohdalla on se, että hakemusten tekeminen on tehty niin monimutkaiseksi ja vaikeaksi, että niistä selviytyvät vain isot organisaatiot, joilla on hakemusbyrokratian osaavia ja hallitsevia ammattilaisia. Pienet ja vähemmän kokemusta omaavat organisaatiot eivät mielellään edes yritä ylittää hakemuskynnystä.
- **Ajan ja energian puute:** Siinäkin tapauksessa, että osaamista hakemusten tekemiseen löytyy, saatetaan joillakin tahoilla katsoa, että rahoituksen hakemisen ja osallistumisen kustannukset ovat hyötyjä suuremmat. Usean maan edustajista koostuvan hankkeen koordinointi on erityisen työläs ja usein myös ylimääräisiä työpanoksia vaativa tehtävä.
- **Järjestelmäpuute:** Voidaan myös ajatella, että Life+ -ohjelma on organisoitu puutteellisesti. Sitä ei ole asemoitu oikein suhteessa muihin vastaaviin ohjelmiin. Sillä ei ole selkeää omaa identiteettiä, eikä myöskään toimivaa työnjakoa ja yhteistyötä muiden ohjelmien ja organisaatioiden kanssa.
- **Huono brändi:** Jokaisesta ohjelmasta on sen potentiaalisten osanottajien ja muiden sidosryhmien keskuudessa oma mielikuvansa, joka vaikuttaa ohjelman kiinnostavuuteen ja houkuttelevuuteen. Tätä ominaisuutta voidaan kutsua ohjelman imagoksi tai brändiksi. Life+ -ohjelmallakin on oma brändinsä, jonka houkuttelevuutta on mahdollista parantaa tiedotuksellisin toimenpitein, korostamalla Life+ -ohjelman etuja ja erityispiirteitä.

Näihin asioihin palataan hieman tarkemmin myöhemmin. Jo tässä vaiheessa voitaneen todeta, että Life+ -ohjelmaa on vaikeaa ellei suorastaan mahdotonta pitää Suomen kannalta tarpeettomana. Päinvastoin, Life+ -ohjelman kattamien aihepiirien merkitys tulee entisestään kasvamaan.

4.4

Ministeriöiden tutkimus- ja kehittämisrahoituksen kehitysnäkymät

Tutkijoiden ja tutkimusorganisaatioiden näkökulmasta Life+ -rahoituksen tärkeys on suuresti riippuvainen muiden rahoituslähteiden olemassaolosta ja niiden kehitysnäkymistä. Yksi tällainen rahoituslähde on ministeriöiden niin sanotut sitomat-
tomat tutkimus-, kehittämis- ja selvitysmäärärahat. Ympäristöministeriöllä oli näitä määrärahoja vuonna 2009 käytettävissään yhteensä 9 miljoonaa euroa. Ympäristöministeriön osuus ympäristöklusterin tutkimusohjelman kuluista maksettiin näistä määrärahoista.

Yleisenä ja yhteisenä ongelmana kaikilla hallinnonaloilla on se, että kyseisiä sitomattomia määrärahoja on leikattu jo useana vuonna, ja leikkauslinja tulee mitä todennäköisimmin jatkumaan. Näin tulee yleisen käsityksen mukaan käymään huolimatta siitä, että määrärahojen tasaiselle kasvattamiselle olisi suhteellisen helposti löydettävissä hyviä perusteluja niin hallinnon kuin tutkimuksenkin kehittämisen ja tehostamisen näkökulmista.

Sitomattomien määrärahojen niukentumisesta seuraa, että kilpailu näistä määrärahoista tulee kiristymään. Vastaavasti on ajateltavissa, että tutkijoiden ja tutkimusorganisaatioiden kiinnostus ja suoranaiset paineet muiden rahoituslähteiden etsimiseen ja käyttöön lisääntyvät. Tätä taustaa vasten vanhaa sanontaa mukaellen voidaan sanoa, että sektoritutkimuslaitosten epäonni on lähtökohtaisesti Life+ -ohjelman onni.

4.5

Sektoritutkimuksen kehitysnäkymät

Life+ -hankkeilla on kytkentöjä myös sektoritutkimuksen kehittämiseen, toteutetaanhan merkittävä osa näistä hankkeista sektoritutkimuslaitoksissa eli valtion tutkimuslaitoksissa. Rahoituksen näkökulmasta sektoritutkimuslaitosten kehitysnäkymät eivät ole kovin valoisat. Monet sektoritutkimuslaitoksista ovat pitkään olleet hyvin riippuvaisia valtion suorasta tulo- ja menoarviorahoituksesta. Valtion tuottavuusohjelman ja muiden valtiotaloudellisten syiden takia tulo- ja menoarviorahoitus on useimmissa tutkimuslaitoksissa pienentynyt ja tulee edelleen pienentymään. Ne joutuvat aikaisempaa enemmän turvautumaan ulkopuolisiin rahoituslähteisiin myös siinä tapauksessa, että niiden volyyymi pienenee.

Tätä useilta tutkimuslaitoksilta voidaan suorastaan edellyttääkin. Kun VTT:ssä suoran budjettirahoituksen osuus tutkimus- ja kehittämistoiminnan kokonaismenoista on 34 %, MTT:ssä osuus on 72 %, Metlassa 89 %, Ilmatieteen laitoksessa 69 % ja SYKE:ssä 61 %.¹ Ulkopuolisen rahoituksen lisääminen tulee olemaan kehityksen

vääjäämätön suunta, vaikka tilanne onkin ollut ristiriitainen. Yhtäältä tutkimuslaitosten odotetaan lisäävän kilpailtua rahoitusta, mutta toisaalta tuottavuusohjelman henkilöstösäästöjen kohdentaminen voi vaikeuttaa tavoitteen saavuttamista.

Lisää paineita sektoritutkimuslaitoksia kohtaan tulee sektoritutkimuksen yleisestä rakenteellisesta kehittämisestä, joka on Suomessa ollut vireillä jo 2000-luvun alkupuolelta lähtien. Kehittämisen viimeisintä vaihetta edustaa valtioneuvoston 28.5.2009 tekemä päätös sektoritutkimuksen uudistamisesta. Hallitus päätti sektoritutkimuksen neuvottelukunnan kokoonpanon ja tehtävien uudistuksesta, sektoritutkimuksen suunnattujen tutkimusvarojen uudelleenkohdentamisesta, ehdotusten pyytämisestä ministeriöiltä tutkimuslaitoskentän rakenteen uudistamiseksi sekä kartoituksen tekemisestä sellaisesta valtion tutkimuslaitosten tutkimustoiminnasta, joka soveltuu paremmin yliopistoissa tehtäväksi.

Hallitus on päättänyt suunnata sektoritutkimukseen suunnattuja tutkimusvaroja uudelleen. Monitieteisten poikkihallinnollisten tutkimushankkeiden rahoittamiseksi osoitetaan sektoritutkimuksen neuvottelukunnan käyttöön 5 miljoonaa euroa vuonna 2010. Rahoitus nousee asteittain 10 miljoonaan euroon vuoteen 2015 mennessä. Rahoitusta kohdennetaan seuraaville neljälle sektoritutkimuksen aihepiirille:

- Alue- ja yhdyskuntarakenteet ja infrastruktuurit
- Osaaminen, työ ja hyvinvointi
- Kestävä kehitys
- Turvallisuus.

Monitieteisten poikkihallinnollisten tutkimushankkeiden generointi ja rahoittaminen sektoritutkimuksen neuvottelukunnan puitteissa voidaan nähdä askeleena eteenpäin Suomen sektoritutkimuksen kehittämisessä. On kuitenkin todennäköistä, että edellä mainitut rahamäärät eivät ole lisärahoitusta sektoritutkimukseen, vaan kysymys on olemassa olevien voimavarojen uudelleen jaosta. Toisaalta uusiin hankkeisiin käytettävät summat ovat hyvin pieniä. Lähtötaso on vain puolet siitä, mitä Suomessa on vuosittain käytettävissä Life+ -hankkeisiin. Voisi tällä perusteella olettaa, että sektoritutkimuksen kehittäminen ei tule vähentämään sektoritutkimuslaitosten kiinnostusta Life+ -toimintaa ja sen tarjoamia rahoitusmahdollisuuksia kohtaan.

4.6

Tutkimusohjelmat

Yli kymmenen vuotta toiminnassa ollut ympäristöklusterin tutkimusohjelma tarjosi ympäristöalan tutkimukselle pitkäjänteiset rahoitukselliset ja toiminnalliset puitteet. Ohjelma on virallisesti päättynyt, ja niin ovat päättyneet myös ohjelman tuomat rahoitukselliset panokset. Uutta ohjelmaa ei ole suunnitteilla, vaan tarkoituksena on kehittää ympäristöalan tutkimustoimintaa osana sektoritutkimuksen kehittämistä. On arveltu, että jos sektoritutkimuksen kehittämisessä päästään vauhtiin, se voi tarjota hyvät puitteet ympäristöalan tutkimuksen kehittämiseen kiinteänä hallinnonalojen ja näiden alaisten tutkimusorganisaatioiden välisenä yhteistyönä.

1) Tarmo Lemola. Sektoritutkimuksen asema Suomen tutkimusjärjestelmässä. Sektoritutkimuksen neuvottelukunnan julkaisuja 19/2009.

Life+ -ohjelmaa sivuavia kansallisia tutkimus- ja kehittämisohjelmia tulee Suomessa olemaan. Sijoittuuhan Life+ -ohjelma hyvin ajankohtaiselle ajankohtaiselle ilmaston muutoksen alueelle. Ohjelmia organisoivat muun muassa Suomen Akatemia, Tekes, Osaamiskeskusohjelma ja jossain määrin myös Sitra. Kansallisten ohjelmien painotus on paljolti perinteisessä tutkimus- ja kehittämistoiminnassa. Tämä on nähtävissä Life+ -ohjelman etuna. Se voi profiloitua tiedon siirtoon ja innovatiivisten toimintatapojen, teknologioiden, menetelmien ja välineiden kehittämiseen ja käytännön demonstrointiin.

Myös EU:n komissiolla on muita hankkeita, jotka sivuavat ja ehkä joissakin tapauksessa myös kilpailevat osallistujien kiinnostuksesta Life+ -rahoitusvälineen kanssa. Käynnissä olevassa EU:n tutkimuksen seitsemännessä puiteohjelmassa on ympäristöalan tutkimukseen ja kehittämiseen liittyviä osioita. Ympäristöasiat ovat saaneet aikaisempaa suuremman painon myös EU:n innovaatiopolitiikassa ja sitä tukevissa ohjelmissa (Competitiveness and Innovation Framework Programme). Erityisen tärkeitä alueiden kehittämispainotteisen toiminnan kannalta ovat EU:n rakenneraghasto-ohjelmat. Näiden ohjelmien hankkeisiin on Suomessa vuonna 2010 käytettävissä peräti 570 miljoonaa euroa. Tämä sisältää EU:n osuuden sekä valtion ja kuntien rahoituksen. Kukin näistä EU-ohjelmista on erityyppinen kuin Life+, joten suuria päällekkäisyysongelmia ei liene syntynyt.

4.7

Väliyhteenveto

Jos yleisiä rahoitusnäkyviä tarkastellaan erityisesti sektoritutkimuslaitosten ja muiden valtion rahoituksesta vahvasti riippuvaisten organisaatioiden näkökulmasta, niin näkymät eivät ole kovin valoisia. Tutkimusorganisaatioiden perusrahoitus tulee mitä todennäköisimmin vähenemään. Kasvu, joka valtion tuottavuusohjelmaan perustuviin henkilötyövuosikiintiöiden puitteissa tullaan sallimaan, tulee kokonaisuudessaan perustumaan ulkopuoliseen kilpailtuun rahoitukseen. Kilpailu ulkopuolisesta rahoituksesta kiristyy, ja laitokset pyrkivät aikaisempaa tarkemmin ja paremmin hyödyntämään käytettävissä olevat rahoituslähteet.

Tuntuu luonteelta, että tässä tilanteessa Life+ -ohjelman kiinnostavuus kasvaa, jonka seurauksena ohjelma tulee jatkossa saamaan enemmän ja parempia hakemuksia.

4.8

Elinkeinoelämän rooli

Elinkeinoelämän rooli Life+ -hankkeissa on toistaiseksi ollut vähäinen, mitä ei sinänsä voida pitää yllätyksenä. Jos ohjelma ei ole ollut riittävän vetovoimainen sen varsinaisessa kohderyhmässä eli sektoritutkimuslaitoksissa ja muissa julkisissa organisaatioissa, niin miten se olisi voinut herättää kiinnostusta yritysten keskuudessa, jotka asettavat osallistumiselleen vielä tiukempia vaatimuksia kuin julkiset toimijat. Yrityksillä ja varsinkaan pienillä yrityksillä ei ole varaa osallistua hankkeisiin, joista niille ei ole hyötyä jo suhteellisen lyhyellä aikavälillä.

Life+ -ohjelman teemoista erityisesti ympäristöpolitiikka ja -hallinto sisältävät aihepiirejä, jotka ovat relevantteja yritystenkin kannalta. Jos näitä aihepiirejä painotetaan vielä siten, että ympäristöpolitiikan ja -hallinnon näkökulma ei ole niinkään perinteinen regulaatio vaan myös uusien innovatiivisten liiketoimintamahdollisuuksien identifiointi, kehittäminen, demonstrointi ja kaupallinen hyödyntäminen, on melko varmaa, että ohjelmasta kiinnostuneita yrityksiä on löydettävissä.

Jos Life+ -ohjelman tilanne muutetaan nykyaikaisen innovaatiopolitiikan kielelle, niin voidaan sanoa, että monet Life+ -ohjelman aihepiireistä edustavat kysyntälähtöistä innovaatiopolitiikkaa. Tämä tarkoittaa sitä, että julkisen sektorin toimenpitein lisätään tai vahvistetaan uusien ja kokonaan uudentyyppisten innovaatioiden kysyntää. Tärkeimmiksi kysyntälähtöisen innovaatiopolitiikan keinoiksi on nostettu julkiset hankinnat, standardien käyttö innovaatioiden edistämiseksi, julkinen sääntely (regulaatio) eri muodoissaan sekä edelläkävijämarkkinoiden luominen. Tähän viitekehukseen Life+ -ohjelmakin on suhteellisen helposti sovitettavissa. Yleisen käsityksen mukaan ympäristö- ja energia-alat tarjoavat tällä hetkellä eniten mahdollisuuksia kysyntälähtöisille innovaatioille ja sitä tukevalle politiikalle.

Yritysten kiinnostuksen herättäminen on vaativa tehtävä. Raha tai raha yksin ei tähän riitä. Yrityksille on kyettävä osoittamaan, että hankkeeseen osallistumisesta on niille konkreettista hyötyä. Yhteistyö Life+ -ohjelman kannalta sopivien teollisuuden järjestöjen kanssa on keino muokata maaperää yritysten osallistumiselle ja välittää tietoa ohjelman tarjoamista mahdollisuuksista. Harkitseminen arvoinen asia on myös yhteistyön kiinteittäminen esimerkiksi Tekesin ja VTT:n kanssa. Näillä on Suomessa eniten kokemusta yhteistyöstä yritysten kanssa ja myös hyvä imago yritysten keskuudessa.

4.9

Vetovoimaisuuden parantaminen: joitakin ajatuksia

Life+ on mahdollisuus

Life+ -ohjelmasta sinänsä on vaikea tulla muuhun kuin siihen johtopäätökseen, että ohjelma edustaa tärkeää toiminta-alueita, joka on relevantti niin yhteiskunnallisesti, tutkimuksellisesti kuin taloudellisestikin. Se ei ole päällekkäinen muiden samalle alalle sijoittuvien kansallisten ja kansainvälisten ohjelmien kanssa. Painottuessaan tietämyspohjan vahvistamiseen sekä tiedon ja teknologian siirtoon ja demonstrointiin, Life+ tukee ja täydentää tutkimuksellisesti suuntautuneita ohjelmia ja hankkeita. Luulisi, että sen on helppo löytää oma paikkansa ja roolinsa ympäristöalan tutkimus- ja kehittämistyön kokonaisuudessa.

Life+ -ohjelmalla on suotuisat lähtökohdat myös siinä mielessä, että sektoritutkimuslaitokset ja useimmat muut julkisen sektorin organisaatiot joutuvat kasvavassa määrin turvautumaan ulkoisiin rahoituslähteisiin. Näiden organisaatioiden tilannetta vaikeuttaa entisestään se, että myös ministeriöiden käytössä olevia sitomattomia tutkimus-, kehittämis- ja selvitysmäärärahoja leikataan. Life+ -ohjelma ei ole pelastusrengas eikä siitä tule sellaista tehdä, mutta yleinen tilanne on omiaan vaikuttamaan siihen, että kiinnostuksen Life+ -ohjelmaa kohtaan voidaan odottaa kasvavan.

Tätä taustaa vasten onkin hieman vaikea ymmärtää, että Life+ -ohjelman hakuihin on ollut haastavaa saada riittävästi laadukkaita hakemuksia. Vetovoimaisuuden vähäisyydestä on syytetty muun muassa hakemus- ja seurantabyrokratiaa, päätöksenteon hitautta, hakemuksen tekemisen kalleutta, monikansallisten hankkeiden rakentamisen työläyttä ja hakijoilta edellytettävää 50 %:in omarahoitusosuutta. Nämä ovat syitä, joita on tapana liittää kaikkiin EU:n rahoitusvälineisiin. Niitä ei ole syytä kieltää, mutta niille ei myöskään pidä antaa tarpeettoman helposti liian suurta painoa.

Byrokratiasta on tehtävissä positiivinen rutiini?

EU-hankkeiden tekemiseen liittyy oma byrokratiansa, kuten liittyy käytännöllisesti katsoen kaikkiin muihinkin rahoitusvälineisiin. EU-byrokratian hyvä puoli on kuitenkin se, että kun sen on tehnyt kerran kunnolla, se alkaa muuttua rutiiniksi ellei suorastaan positiiviseksi rutiiniksi. EU:n kunniaksi on lisäksi sanottava se, että EU:n virkamiehet ovat varsin hyvin tiedostaneet hakemusten tekijöiden esiin nostamat ongelmat. Menettelytapoja on virtaviivaistettu ja yksinkertaistettu. Tämä on yleinen kokemus sekä EU:n tutkimuksen puiteohjelmissa että myös Lifessa. Ehkä suurimmaksi ongelmaksi on jäänyt päätöksenteon hitaus, ja siihen on kohtuullista vaatia parannuksia. Jos hakemusten käsittely kestää vuoden, siinä on vähintään puolet liikaa. Hakijoiden tuskaa lieventää jonkin verran se, että epävirallinen tieto saadaan puolen vuoden kuluttua hakemuksen tekemisestä.

Kansainvälinen yhteistyö on oppimisprosessi

Myös Life+ -hankkeisiin liittyvät kansainvälisen (eurooppalaisen) yhteistyön vaatimukset pitäisi ottaa enemmänkin haasteena ja oppimisprosessina kuin hankaluutena. On Suomen ja suomalaisten tutkijoiden ja kehittäjien etu, että he ovat mahdollisimman hyvin kansainvälisesti verkottuneita. Ympäristöalalla on omat kansalliset erityispiirteensä, mutta pääosin haasteet ovat yhteisiä, ja erityisesti Suomen kaltaisten pienten maiden on järkevää etsiä haasteisiin ratkaisuja yhdessä muiden maiden kanssa. Lisäksi kansainvälisten konsortioiden muodostamiseen pätee se, mitä on todettu EU-byrokratiasta: siihen oppii ja tottuu nopeasti.

Omarahoitusosuus ei ole oikea este

Life+ -hankkeissa vaadittava 50 %:in omarahoitusosuus ei ole ainutlaatuinen vaatimus. Sitä noudatetaan useissa kansallisissa ja myös EU:n ohjelmissa. Omarahoituksen tausta-ajatuksena on paitsi kustannusten jakaminen ja hankkeiden koon suurentaminen myös osanottajien sitouttaminen hankkeeseen. Tämän ajattelutavan mukaan yhteishankkeet ovat tai niiden pitäisi olla osanottajilleen niin kiinnostavia ja tärkeitä, että ne ovat valmiita tuntuvaan omaan panokseen. Jos tästä periaatteesta tinkiminen on ylipäätään mahdollista, siihen tulisi olla erityisen hyvät perustelut.

Yleisen kansallisen ja kansainvälisen käytännön mukaan omarahoitusosuuden suuruus saattaa vaihdella sen mukaan, millaisia riskejä hankkeeseen liittyy. Jos riskit arvioidaan suuriksi (vaativat uutta luovat tutkimus- ja innovaatiohankkeet), ulkopuolisen rahoituksen osuutta voidaan kasvattaa. Life+ -hankkeisiin tuskin liittyy vaikeasti ennakoitavissa olevia riskejä, joiden perusteella omarahoitusosuuden

pienentämistä voidaan vaatia. Sen sijaan periaatteessa voidaan ajatella, että Life+ hankkeiden suuri yhteiskunnallinen hyöty ja sen jakautuminen muidenkin kuin hankkeeseen osallistuvien kesken voisi oikeuttaa omarahoitusosuuden pienentämisen.

Enemmän tukea hakemusten tekemiseen vai ei?

Edelliseen liittyy läheisesti kysymys siitä, voitaisiinko ja tulisiko kiinnostusta Life+ -ohjelmaan lisätä myöntämällä tukea enemmän jo hakemusten tekemiseen. Kahdella viime kierroksella hakijoille on myönnetty tukea 3 000–5 000 euroa. Tuki voi jos sinänsä olla toimiva lisänsentiivi. Lisäksi voidaan ajatella, että taloudellisen tuen avulla voidaan madaltaa niitä kynnyksiä, joita erällä tai jopa useilla Life+ -ohjelman potentiaalisilla hakijoilla on EU-hakemuksen tekemisessä. Näihin on viitattu edellä.

Tällaiseen menettelyyn liittyy kuitenkin myös omia ongelmiaan. Tukeminen on poikkeuksellinen toimenpide. Se voidaan tulkita avoimeksi osoitukseksi siitä, että luontainen kiinnostus hankkeita kohtaan on niin pieni, että on jouduttu turvautumaan tekohengityksen kaltaisiin toimenpiteisiin. Lisäksi, jos tukea ei myönnetä kaikille hakijoille, vaan valikoivana tukena vain osalle, saatetaan kohdata hankalia rajanveto-ongelmia. Tuki voi myös vääristää ohjelmien välistä kilpailutilannetta.

Tästä on tehtävissä sellainen johtopäätös, että ennen kuin hakemusten tekemisen tukemiseen mennään, pitäisi tehdä kaikki muu, mitä tehtävissä on Life+ -ohjelman houkuttelevuuden parantamiseksi. Kysymys on tiedotuksen lisäämisestä sekä sisällön ja kohdentuvuuden parantamisesta, näkyvyyden lisäämisestä tekemällä tunnetuksi ohjelman positiivisia erityispiirteitä ja esittelemällä rohkaisevia esimerkkejä. Tärkeää on myös pohtia sitä, miten Life+ saadaan nykyistä paremmin ja vahvemmin integroitua oman alansa muihin kansallisiin organisaatioihin, ohjelmiin ja instrumentteihin.

Jos nämä toimenpiteet eivät riitä tai eivät riitä riittävän nopeasti, parhaisiin tuloksiin sekä määrällisesti että myös laadullisesti päästään siten, että hakemusten tekijöille tarjotaan asiantuntija- apua hakemuksen laadinnassa. Tämä on suhteellisen helposti toteutettavissa yhteisenä koulutuksena kaikille asiasta kiinnostuneille sekä räätälöitynä avustamisena yksittäisten hakemusten tekemisessä. Tämä ei saa kuitenkaan merkitä hakemusten tekemisen ulkoistamista, vaan tavoitteeksi tulee asettaa organisaatioiden omavaraisuuden parantaminen sekä tietojen, kokemusten ja hyvien käytäntöjen siirtäminen kokeneilta vähemmän kokeneille hakijoille.

Life+ -asetuksen tema-alueet eli ns. monivuotinen strateginen ohjelma

LUONTO JA BIOLOGINEN MONIMUOTOISUUS

1. Luonnon systemien, luontotyyppien sekä luonnonvaraisen kasviston ja eläimistön suojelu, säilyttäminen, palauttaminen, tarkkailu ja toiminnan helpottaminen biologisen monimuotoisuuden, geenivarojen monimuotoisuus mukaan luettuina, köyhtymisen pysäyttämiseksi EU:ssa vuoteen 2010 mennessä.

YMPÄRISTÖPOLITIikka JA HALLINTO

2. Ilmastonmuutos

Kasvihuonekaasujen pitoisuuksien vakiinnuttaminen tasolle, joka estää maapallon ilmaston lämpenemisen yli 2 °C.

3. Vesi

Paremmen veden laadun edistäminen kehittämällä kustannustehokkaita toimia hyvän ekologisen tilan saavuttamiseksi, jotta direktiivin 2000/60/EY [1] mukainen vesipiirin hoitosuunnitelma voidaan laatia ensimmäisen kerran vuoteen 2009 mennessä.

4. Ilma

Sellaisen ilman laadun tason saavuttaminen, joka ei aiheuta merkittäviä kielteisiä vaikutuksia tai riskejä ihmisten terveydelle ja ympäristölle.

5. Maaperä

Maaperän suojelu ja sen kestävä käytön varmistaminen säilyttämällä maaperän toiminnat, ennaltaehkäisemällä maaperään kohdistuvat uhkia ja lieventämällä niiden vaikutuksia sekä kunnostamalla huonontunutta maaperää.

6. Kaupunkiympäristö

Euroopan kaupunkialueiden ympäristönsuojelun tason parantamisen edistäminen.

7. Melu

Ympäristömelua koskevan politiikan kehittämisen ja täytäntöönpanon edistäminen.

8. Kemikaalit

Parempi ympäristön ja terveyden suojelu kemikaalien aiheuttamilta riskeiltä vuoteen 2020 mennessä panemalla täytäntöön kemikaalilainsäädäntö, erityisesti asetus (EY) N:o 1907/2006 [8] (REACH), ja torjunta-aineiden kestävä käytön teemakohtainen strategia.

9. Ympäristö ja terveys

10. Luonnonvarat ja jätteet

Sellaisten toimintapolitiikkojen kehittäminen ja täytäntöönpano, joiden tarkoituksena on varmistaa luonnonvarojen ja jätteiden kestävä hallinnointi ja käyttö, sekä tuotteiden ympäristönsuojeluominaisuuksien, kestävä tuotannon ja kulutustottumusten,

jätteiden syntymisen ehkäisyyn, hyödyntämisen ja kierrätyksen parantaminen. Jätehuollon teemakohtaisen strategian tehokkaan täytäntöönpanon edistäminen.

11. Metsät

Tiiviin ja ymmärrettävän perustan tuottaminen, erityisesti EU:n koordinointiverkoston kautta, metsiä koskevalle toimintapolitiikan kannalta olennaiselle tiedolle ilmastonmuutoksesta (vaikutus metsäekosysteemeihin, lieventäminen, korvausvaikutukset), biologisesta monimuotoisuudesta (perustiedot ja suojellut metsäalueet), metsäpaloista, metsien tilasta ja metsien suojelutehtävästä (vesi, maaperä ja infrastruktuuri) sekä edistetään metsien suojelua metsäpaloilta.

12. Innovointi

Innovatiiviseen politiikkaan perustuvien lähestymistapojen, teknologioiden, menetelmien ja välineiden kehittämisen ja demonstroinnin edistäminen ympäristöteknologioita koskevan toimintasuunnitelman täytäntöönpanossa avustamiseksi.

13. Strategiset lähestymistavat

Yhteisön ympäristölainsäädännön tehokkaan täytäntöönpanon ja valvonnan edistäminen sekä ympäristöpolitiikan tietämysperustan parantaminen. Toimintapolitiikkojen tehokkuuden ja johdonmukaisuuden parantaminen. Pk-yritysten suoritustason parantaminen ympäristönsuojelussa. Välineiden tuottaminen ympäristöpolitiikan ja -lainsäädännön kehittämiseksi. Sen varmistaminen, että komissio valvoo hankkeita riittävästi.

14. Hallinto

Ympäristönäkökohdat paremmin huomioon ottavan hallinnon toteuttaminen, myös lisäämällä Euroopan kansalaisten tietoisuutta ympäristökysymyksistä ja osallistumista ympäristöä koskevaan päätöksentekoon.

15. Hallituksesta riippumattomat järjestöt

Sellaisten hallituksista riippumattomien järjestöjen toiminnan edistäminen, joiden pääasiallinen toiminta liittyy ympäristönsuojeluun Euroopan tasolla.

TIEDOTUS JA VIESTINTÄ

16. Säännöllisen ja tehokkaan tiedonkulun varmistaminen perusteiden antamiseksi ympäristöpoliittiselle päätöksenteolle, sekä ympäristön tilaa ja kehityssuuntia koskevan tiedon saattamiseksi kansalaisten saataville.

Täydellinen teksti toimenpiteiden painopistealueineen:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32007R0614:EN:NOT>

Selvitystä varten haastatellut tahot/henkilöt

Organisaatio	LIFE kokemus/hankkeet	Henkilö	Tietojen koontitapa	Ajankohta	Luonto (L)/ Ympäristö (Y)
Ympäristöhallinto					
Metsähallitus					
Aluejohtaja, Pohjanmaan luontopalvelut	Mukana useissa MH:n hankkeissa mm. Greenbelt (LIFE04NAT/FIN/0078) ja Suometsäerämaa (LIFE02FIN/NAT/8469)	Arto Ahokumpu	Puhelin	8.12.2009	LY
Metso-asiantuntija, Etelä-Suomen luontopalvelut	Metsä-LIFE (LIFE03NAT/FIN/0034) ja Boreal Peatland LIFE (LIFE08NAT/FIN/0596)	Jussi Päivinen	Paikan päällä	3.12.2009	LY
Kehitysjohtaja, Luontopalvelut	Mukana monen MH:n LIFE-hankkeen valmistelussa	Matti Määttä	Paikan päällä	3.12.2009	LY
Alueelliset ympäristökeskukset/ELY-keskusten ympäristö ja luonnonvaraosastot					
Uusimaa, Ylitarkastaja	Lintulahdet-LIFE (LIFE03NAT/FIN/0039)	Ilpo Huolman	Puhelin	30.11.2009	L
Keski-Suomi, Luonnonsuojelupäällikkö	Mukana useissa Keski-Suomen hankkeissa mm. Kosteikko-LIFE (LIFE02NAT/FIN/8471)	Päivi Halinen	Paikan päällä	16.12.2009	L
Keski-Suomi, Suunnittelija	Boreal Peatland LIFE (LIFE08NAT/FIN/0596)	Veera Tähtö	Paikan päällä	3.12.2009	L
Lappi, projekti-koordinaattori	Aapa&Avi (LIFE00NAT/FIN/7061) ja Pelkosenniemi-LIFE (LIFE06NAT/FIN/0128)	Jouni Rauhala	Puhelin	16.12.2009	L
Lappi, Luonnonsuojelupäällikkö	Mukana useissa Lapissa toteutetuissa LIFE-hankkeissa yllä mainittujen lisäksi mm. Simojoki (LIFE02NAT/FIN/8465)	Päivi Lundvall	Puhelin	16.12.2009	LY
Lappi, tutkija	Mukana LIFE-hankkeiden valmistelussa	Päivi Alanne	Täyttänyt kyselyn	16.12.2009	L
Suomen ympäristökeskus					
LIFE projekti-päällikkö	FINMARINET (LIFE07NAT/FIN/0151)	Kirsi Kostamo	Paikan päällä	26.11.2009	L
EU-koordinaattori	Vastuussa eri EU-rahoitusmuotojen käytössä SYKE:ssä, hallinnollinen ja taloudellinen apu	Johanna Hiltunen	Paikan päällä	26.11.2009	LY
Tutkimuspäällikkö	Projektipäällikkö kahdessa LIFE Ympäristö -hankkeessa	Martin Forsius	Paikan päällä	26.11.2009	LY
LIFE-koordinaattori	Vaccia (LIFE07ENV/FIN/0141)	Jussi Vuorenmaa	Paikan päällä	26.11.2009	LY
Tekniikan tohtori	Asiantuntija LIFE-hankkeissa	Olli Malva	Paikan päällä	26.11.2009	LY
LIFE-koordinaattori	EU- ja LIFE+ -hankkeiden tukitoiminta	Tiina Hiltunen	Paikan päällä	26.11.2009	
Talousasiantuntija	Meneillään olevan hankkeen talousraportointi	Aila Riihentausta	Paikan päällä	26.11.2009	LY
Tutkimuspäällikkö	Kulutuksen ja tuotannon keskus	Jyri Seppälä	Puhelin	22.12.2009	Y
Ohjelmajohtaja	Ilmastomuutosohjelma	Mikael Hildén	Paikan päällä	21.12.2009	Y

Organisaatio	LIFE kokemus/hankkeet	Henkilö	Tietojen koontitapa	Ajankohta	Luonto (L)/ Ympäristö (Y)
Tutkimuslaitokset					
GTK					
Geologi	FINMARINET (LIFE07NAT/FIN/0151)	Jyrki Hämäläinen	Täyttänyt kyselyn	26.11.2009	L
MTT					
Professori	Useita hankkeita mm. Rural design LIFE (LIFE00ENV/FIN/0656) ja Pesticide LIFE (LIFE08ENV/FIN/0604)	Sirpa Kurppa	Paikan päällä	20.11.2009	LY
RKTL					
Tutkija	Suurpetoihin liittyvä hakemus hakukierroksella 2008 ja uudestaan kierroksella 2009.	Juha Hiedanpää	Puhelin	17.12.2009	L
METLA					
Tutkimusjohtaja	Mukana kahdessa vuoden 2008 hakukierroksen hankkeessa, jotka eivät saaneet rahoitusta sekä FutMon (LIFE07ENV/D/0218)	Pasi Puttonen	Täyttänyt kyselyn	14.12.2009	LY
Professori	Greenbelt (LIFE04NAT/FIN/0078)	Anne Tolvanen	Puhelin	17.12.2009	L
Tutkimusasiantuntija	Mukana Metlan LIFE-hankkeissa	Maarit Kytö	Täyttänyt kyselyn	14.12.2009	LY
Yliopistot					
TY/Biologia, Professori	FINMARINET (LIFE07NAT/FIN/0151)	Risto Kalliola	Täyttänyt kyselyn	26.11.2009	L
JYU/Biologia, Professori	Boreal Peatland LIFE (LIFE08NAT/FIN/0596)	Janne Kotiaho	Paikan päällä	3.12.2009	L
Järjestöt					
SLL, Luonnon-suojelun asiantuntija	SLL hakenut n. 10 vuotta sitten susia koskenutta hanketta joka ei saanut rahoitusta	Tapani Veistola	Täyttänyt kyselyn	8.12.2009	L
WWF, Suojelukoordinaattori	Mukana useissa hankkeissa mm. Anser erythropus (LIFE97NAT/FIN/4098), Anser-Eur (LIFE05NAT/FIN/0105) ja Lintulahdet-LIFE (LIFE03NAT/FIN/0039)	Petteri Tolvanen	Paikan päällä	9.12.2009	L
WWF, Suojelubiologi	Mukana useissa hankkeissa mm. Niitty-LIFE (LIFE00NAT/FIN/7067) ja Anser-Eur (LIFE05NAT/FIN/0105)	Tanja Pirinen	Paikan päällä	9.12.2009	L
BirdLife, Suojelu- ja tutkimusjohtaja	Mukana kumppanina mm. Lintulahdet-LIFE (LIFE03NAT/FIN/0039) ja Kokemäenjoki-LIFE (LIFE06NAT/FIN/0129)	Teemu Lehtiniemi	Paikan päällä	9.12.2009	L
Metsäsektori					
Tapio, Kehittämispäällikkö	Ei LIFE -kokemusta mutta vastaa Tapion hankerahoituksista.	Pekka Ripatti	Paikan päällä	1.12.2009	L
Tapio, Luonnonhoidon asiantuntija	Mukana vuoden 2007 hakukierroksella olleessa BD-hankkeessa, joka ei saanut rahoitusta.	Lauri Saaristo	Täyttänyt kyselyn	1.12./8.12.2009	L

Organisaatio	LIFE kokemus/hankkeet	Henkilö	Tietojen koontitapa	Ajankohta	Luonto (L)/ Ympäristö (Y)
Kaupungit					
Helsinki, Ympäristökeskuksen johtaja	Mukana useissa Helsingin kaupungin LIFE -hankkeessa, LIFE Ympäristöhankemus on kierroksella 2009	Pekka Kansanen	Paikan päällä	2.12.2009	LY
Helsinki, Ympäristökeskuksen suunnittelija	mm. Viikki (LIFE97NAT/FIN/4105) ja Lintulahdet-LIFE (LIFE03NAT/FIN/0039)	Kaarina Heikkonen	Paikan päällä	2.12.2009	LY
Yritykset					
Ramboll Oy	Ollut valmistelemassa useita LIFE Ympäristö -hankkeita, konsultti useassa hankkeessa.	Aino Majjala	Vapaa-muotoinen selvitys	14.12.2009	Y
Pentisol Oy	Valmistellut yhden hankehakemuksen (ei toteutunut), etsii rahoitusmahdollisuuksia	Pentti Turunen	Paikan päällä	18.11.2009	Y
Wärtsilä Oy	Toteuttamassa yhtä LIFE-ympäristö -hanketta	Kim Eklund	Paikan päällä	9.12.2009	Y
Muut					
Elinkeinoelämä (EK)	Perehtynyt pääpiirteissään LIFE-rahoitusjärjestelmään	Benny Hasenson	Paikan päällä	8.12.2009	Y
Maa- ja metsätalousministeriö	Ollut mukana LIFE -hanketoteutuksessa, monitoroinut LIFE-hankkeiden information & dissemination -osioita	Marja Innanen	Paikan päällä	11.1.2010	Y
Muut maat					
Tanska, Ledelse og erhvervsutvikling	Konsultti, valmistellut useita hakemuksia, asiantuntijana useissa LIFE Ympäristö -hankkeissa	Hanne Eriksen	Vapaa-muotoinen selvitys	18.12.2009	Y
Ruotsi, CB Euro Consult	Konsultti, mukana hankevalmistelussa, asiantuntijana useissa LIFE Ympäristö- ja luonto -hankkeissa	Christer Borglin	Vapaa-muotoinen selvitys	19.12.2009	LY
Viro, ELLE	Konsultti, monitoroinut LIFE-hankkeita	Tiina Peil	Vapaa-muotoinen selvitys	28.12.2009	LY
Latvia, ELLE	Konsultti, monitoroinut LIFE-hankkeita	Inta Duce	Sähköpostikysely Vapaa-muotoinen selvitys	6.1.2010	LY
Latvia, ELLE	Konsultti, monitoroinut LIFE-hankkeita	Valts Vilnitis	Sähköpostikysely Vapaa-muotoinen selvitys	6.1.2010	LY

Kyselyt

Life(+) Luonto ja Biodiversiteetti -kysely

Ohessa kysymyksiä, jotka liittyvät Life(+) -hankkeisiin; niiden hakemiseen, hallintointiin ja johtamiseen. Pyydän vastaajia listaamaan lyhyesti (esimerkiksi ranskalaisiin viivoin) vastauksia alla oleviin kysymyksiin.

- 1. Onko edustamasi organisaation hakenut/saanut Life-rahoitusta aikaisemmin?**
 - Listaa rahoitetut hankkeet (ajalta 2003–2008), joissa olette olleet edunsaajina (rahoitetut ja hylätyt) tai jos ette ole olleet edunsaajana missään niin hankkeet, listaa hankkeet, joissa olette olleet kumppanina
 - Listaa 3 syytä tärkeysjärjestyksessä miksi olette olleet mukana Life-hankkeissa?
 - Listaa 3 tekijää tärkeysjärjestyksessä, jotka tällä hetkellä ovat suurempia haasteita/ongelmia liittyen Life-rahoitukseen?

- 2. Onko Life-säännöillä ollut vaikutusta hakemiseen?**
 - Onko hankkeiden kriteeristö esimerkiksi jako luonto ja luonnon monimuotoisuus-hankkeisiin (ks. Hakuopas) vaikuttanut hakemiseen?
 - Pohdittavia ongelmia kohtia mm.
 - Ovatko rahoitussäännöt selkeät? Jos ei listaa lyhyesti epäselvyydet?
 - Tuottaako vaatimus 25 %:sta konkreettisia luonnonsuojelutoimia liittyen luonto- ja luonnon monimuotoisuushankkeissa ongelmia?
 - Tuottaako innovatiivisuuden/demonstraation vaatimus Luonnon monimuotoisuus -hankkeissa ongelmia?
 - Rajaavatko säännöt rahoitettavia hankkeita? Minkälaisia ja miksi?
 - Onko hankkeissa sopiva EU-rahoitusosuus (max 50 %) vai onko EU-osuus liian pieni/riski liian suuret verrattuna vaivaan?
 - Ovatko EU:n muut rahoitusvälineet (esimerkiksi puiteohjelmat) kannaltanne parempia? Miksi?
 - Lisäisikö EU:n rahoitusosuuden nostaminen esimerkiksi 70 %:iin merkittävästi osallistumishalukkuutta Life-hankkeisiin?

- 3. Hakemuksen laatimiseen ja hyväksymisprosessiin liittyvät haasteet ja ongelmat. Vastaa kyllä/ei, ja perustele lyhyesti.**
 - Onko omarahoituksen järjestäminen ongelma?
 - Liittyykö hakemuksen (tekniseen) laatimiseen ongelmia eli onko hakemuslomakkeet selkeät?
 - Ovatko komission/YM:n hakuohjeet selkeät?
 - Onko komission järjestämistä informaatioseminaareista ollut hyötyä?
 - Entä YM:ssä järjestetyistä työpajoista?
 - Onko hakemuksen käsittelyaika sopiva (tällä hetkellä noin 60 viikkoa)?
 - Helpottaisiko tilannetta jos hankkeen voisi aloittaa 1–5 kk aikaisemmin 'omalla riskillä'?
 - Miten parantaisit/kehittäisit hakuprosessia? Olisiko esimerkiksi 2-vaiheisesta hakuprosessista hyötyä, jolloin aiehakemuksen jälkeen jatkoon valitut hankkeet laatisivat varsinaisen hakemuksen?

4. Hakijoiden tukeminen

- Miten organisaationne on tukenut hakemuksen laatimista (teknisesti ja taloudellisesti)?
- YM on pystynyt aiempina vuosina tukemaan jonkin verran itse hakemuksen tekoa (2 000–5 000 euroa). Oletteko olleet tietoisia tästä mahdollisuudesta ja onko tällä tukimahdollisuudella ollut merkitystä siihen, että hakemus on päätetty laatia?
- Miten teknistä/taloudellista tukea voisi parantaa? Kirjaa lyhyesti parannusehdotuksia.

5. Hankkeen hallinnointi. Vastaa kyllä/ei, ja perustele lyhyesti.

- Onko hankkeen hallinnoimisessa (esimerkiksi tekninen/taloudellinen raportointi) ollut ongelmia?
- Onko yhteisissä määräyksissä (Common provisions) epäselvyyksiä?
- Onko yhteistyö komission kanssa ollut sujuvaa?

6. Olette varmaan tietoisia että seuraavilla hakukierroksilla on jaossa aiempaa enemmän Life+ rahaa.

- Onko teillä aikomus hakea lähivuosina/jo vuoden 2010 kierroksella Life+ -rahaa?
- Jos on, niin aiotteko olla edunsaajana vai koordinoivana edunsaajana?
- Life+:ssa on myös kolmas komponentti: informaatio ja kommunikaatio, joka rahoittaa myös Life Luonto tai Luonnon monimuotoisuuteen liittyviä laajoja 'awareness raising' -hankkeita. Onko tämä teille periaatteessa/käytännössä kiinnostava mahdollisuus?

Life(+) Ympäristö -kysely

Toivomme, että voisimme tapaamisemme yhteydessä käsitellä seuraavia teemoja ja asioita (ymmärrämme, että ympäristökeskuksessa ollaan ainakin yleispiirteisesti tietoisia Life-ohjelmasta):

1. Onko Life-rahoitusväline yleensä sellainen, että kaupunki pitää sitä strategisesti tavoiteltavana?
 - Sisällöllisesti (teema-alueet on esitetty tämän viestin lopussa)
 - Ainakin teoreettisesti hankkeiden tulisi olla sellaisia, että tulokset palvelevat/edistävät paitsi kaupungin/pääkaupunkiseudun omaa kehitystä myös laajemmin EU:n ympäristöpolitiikan ja direktiivien toimeenpanoa/toteuttamista
2. Ovatko hankkeiden rahoitusehdot kohtuullisia, erityisesti 50 %:n omarahoitus osuusvaatimus?
3. Mikä on näkemyksenne komission "hankebyrokratiasta" yleensä?
4. Hanke-ehdotusten laadinta, mahdollisten partnershipen muodostaminen? Pitkähkö hakuprosessi (+ 12 kk)?

5. Hakuprosessin kustannukset; hakija vastaa kaikista kustannuksista? Voisiko esimerkiksi ympäristöministeriön merkittävä tuki vaikuttaa siihen, että hanke-ehdotuksia laadittaisiin enemmän. YM on pystynyt aiempina vuosina tukemaan jonkin verran itse hakemuksen tekoa (2 000–5000 euroa). Onko tällä tukimahdollisuudella ollut merkitystä siihen, että hakemus on päätetty laatia?
6. Vuonna 2009 laadittu hanke-ehdotus; ovatko komission hakuohjeet hankalia?
7. Ympäristökeskus on ollut partnerina eräissä hankkeissa. Mikä on näkemyksenne raportointivelvollisuudesta ja muista hankkeen toteuttamiseen liittyvistä muodollisuuksista?
8. Ainakin periaatteessa komissio suosii monikansallisia hankkeita (= partnereita useammasta maasta). Tämä vaatii hakuvaiheessa enemmän työtä kuin pelkästään kansalliset hankkeet? Voitaisiinko ulkomaisten partnereiden mukaantuloa jollakin tavalla tukea?
9. Onko teillä aikomus hakea lähivuosina/jo vuoden 2010 kierroksella Life+-rahaa?

Seuraavassa on yhteenvetona esitetty vuoden 2009 hakukierroksen teemat. On todennäköistä, että teema-alueiden sisältö ei tule olennaisesti muuttumaan vuoteen 2013 ulottuvalla ohjelmointikaudella:

1. Luonnon ja biologisen monimuotoisuuden Life+ hankkeet

Päätavoite: Luonnon systeemien, luontotyyppien sekä luonnonvaraisten kasvien ja eläinten suojelu, säilyttäminen, palauttaminen ja tarkkailu sekä niiden toiminnan helpottaminen biologisen monimuotoisuuden, geenivarojen monimuotoisuuden mukaan luettuna, jotta voitaisiin pysäyttää biologisen monimuotoisuuden köyhtyminen EU:ssa vuoteen 2010 mennessä.

2. Ympäristöpolitiikan ja -hallinnon Life+ hankkeet

Päätavoitteet:

- **Ilmastonmuutos:** Kasvihuonekaasujen pitoisuuksien vakiinnuttaminen tasolle, joka estää maapallon ilmaston lämpenemisen yli 2 °C.
- **Vesi:** Paremman veden laadun edistäminen kehittämällä kustannustehokkaita toimia hyvän ekologisen tilan saavuttamiseksi, jotta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2000/60/EY (vesipolitiikan puitedirektiivi) mukainen vesipiirin hoitosuunnitelma voidaan laatia ensimmäisen kerran vuoteen 2009 mennessä.
- **Ilma:** Sellaisen ilmanlaadun tason saavuttaminen, joka ei aiheuta merkittäviä kielteisiä vaikutuksia tai riskejä ihmisten terveydelle ja ympäristölle.
- **Maaperä:** Maaperän suojelu ja sen kestävä käytön varmistaminen säilyttämällä maaperän toiminnat, ennaltaehkäisemällä maaperään kohdistuvia uhkia ja lieventämällä niiden vaikutuksia sekä kunnostamalla huonontunutta maaperää.

- **Kaupunkiympäristö:** Euroopan kaupunkialueiden ympäristönsuojelun tason parantaminen.
- **Melu:** Ympäristömelua koskevan toimintapolitiikan kehittämisen ja täytäntöönpanon edistäminen. C 178/22 FI Euroopan unionin virallinen lehti 15.7.2008.
- **Kemikaalit:** Parempi ympäristön ja terveyden suojeleminen kemikaalien aiheuttamilta riskeiltä vuoteen 2020 mennessä panemalla täytäntöön kemikaalilainsäädäntö, erityisesti Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1907/2006 (REACH), ja torjunta-aineiden kestävä käytön teemakohtainen strategia.
- **Ympäristö ja terveys:** Tietokannan kehittäminen ympäristöterveyspolitiikkaa varten (Ympäristöterveystoimintasuunnitelma 2004–2010).
- **Luonnonvarat ja jätteet:** Sellaisten toimintapolitiikkojen kehittäminen ja täytäntöönpano, joiden tarkoituksena on varmistaa kestävä luonnonvarojen hallinnointi ja käyttö sekä jätehuolto, sekä tuotteiden ympäristönsuojelullisen tason, kestävä tuotannon ja kestävien kulutustottumusten, jätteiden syntyminen ehkäisy, hyödyntämisen ja kierrätyksen parantaminen sekä jätteiden syntyminen ehkäisemisen ja kierrätyksen teemakohtaisen strategian tehokas täytäntöönpano.
- **Metsät:** Tarkan ja kattavan perustan tuottaminen, erityisesti EU:n koordinoitiverkoston kautta, toimintapolitiikan kannalta olennaiselle metsiä koskevalle tiedolle ilmastonmuutoksesta (vaikutus metsäekosysteemeihin, vaikutusten rajoittaminen ja puun käytöstä korvaavana materiaalina aiheutuvat vaikutukset), biologisesta monimuotoisuudesta (perustiedot ja suojellut metsäalueet), metsäpaloista, metsien tilasta ja metsien suojelutehtävästä (vesi, maaperä ja infrastruktuuri) sekä metsien suojeleminen metsäpaloilta.
- **Innovointi:** Innovatiiviseen strategiaan perustuvien lähestymistapojen, teknologioiden, menetelmien ja välineiden kehittämisen ja demonstroinnin edistäminen, jotta voitaisiin avustaa ympäristöteknologioita koskevan toimintasuunnitelman täytäntöönpanossa.
- **Strategiset lähestymistavat:** Yhteisön ympäristölainsäädännön tehokkaan täytäntöönpanon ja valvonnan edistäminen sekä ympäristöpolitiikan tietämysperustan parantaminen; pk-yritysten suoritusasteen parantaminen ympäristönsuojelussa. Komissio pitää tervetulleina kaikkia edellä mainittuihin päätavoitteisiin liittyviä hankkeita ja suosii erityisesti ilmastonmuutokseen liittyviä hankkeita.

3. Tiedotuksen ja viestinnän Life+ hankkeet

Päätavoite: Levitetään tietoa ja lisätään tietoisuutta ympäristökysymyksistä, metsäpalojen ehkäisy mukaan luettuna; tuetaan liitännäistoimia, kuten tiedottamista, viestintätoimia ja -kampanjoita, konferensseja ja koulutusta, metsäpalojen ehkäisyyn liittyvä koulutus mukaan luettuna.

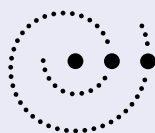
Komissio pitää tervetulleina kaikkia edellä mainittuihin päätavoitteisiin liittyviä hankkeita ja suosii erityisesti biologisen monimuotoisuuden häviämisen estämiseen liittyviä hankkeita.

KUVAILEHTI

<i>Julkaisija</i>	Ympäristöministeriö Luontoympäristöosasto		<i>Julkaisu-aika</i> Joulukuu 2010	
<i>Tekijä(t)</i>	Pekka Harju-Autti, Mikko Tiira, Pekka Hänninen ja Tarmo Lemola			
<i>Julkaisun nimi</i>	Life+ pullonkaulat • EU:n ympäristöalan rahoitusvälineen Life+ käytön esteet, haasteet ja parannusehdotukset			
<i>Julkaisusarjan nimi ja numero</i>	Ympäristöministeriön raportteja 11/2010			
<i>Julkaisun teema</i>				
<i>Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut</i>				
<i>Tiivistelmä</i>	<p>Euroopan ympäristöhankkeiden rahoitusväline Life rahoittaa erityisesti tutkimustiedon käytännön hyödyntämiseen tähtäviä laajoja hankkeita. Suomi on ollut mukana EU:n Life-rahoitusvälineen toiminnassa vuodesta 1995. Perinteisesti Suomi on menestynyt hyvin Life-rahoituksessa. Suomeen maksettava Life+ -rahoitus on nykyisin suuruusluokaltaan noin 6–10 miljoonaa euroa /vuosi. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että näin olisi aina myös jatkossa. Suomeen maksettava Life+ -rahoitus kun ei tule meille automaattisesti vaan riippuu täysin suomalaishankkeiden määrästä ja laadusta. Nykyisen Life+ ohjelman rahoitusvolumit ovat kasvaneet sen verran suuriksi, että on täysi työ saada aikaan riittävästi laadukkaita, kilpailukykyisiä hankkeita.</p> <p>Komission käyttämät hankkeiden monitorointikonsultit Pekka Hänninen ja Mikko Tiira tiedustelivat 'kentältä' potentiaalisten hakijoiden käsityksiä Life-rahoitusvälineestä. He identifioivat tekijöitä, joita hakijat kokevat ongelmallisiksi ja toisaalta myönteisiksi Life+ ohjelmassa ja esittivät suosituksia toiminnan kehittämiseksi.</p> <p>Komission käyttämien asiantuntijoiden suositusten jälkeen johtaja Tarmo Lemola (Advansis Oy) tarjoaa ulkopuolisen – mutta samalla ympäristöhallinnon toimintaa hyvin tuntevan – konsultin näkökulman Life+ rahoitusvälineen toimintaan.</p> <p>Työn tuloksia tullaan hyödyntämään Life+ rahoituksen edistämiseksi Suomessa.</p>			
<i>Asiasanat</i>	ympäristötutkimus, innovaatiopolitiikka, eu-rahoitus, life			
<i>Rahoittaja/ toimeksiantaja</i>	Ympäristöministeriö			
	ISBN 978-952-11-3749-5 (nid.)	ISBN 978-952-11-3750-1 (PDF)	ISSN 1796-1696 (pain.)	ISSN 1796-170X (verkkok.)
	<i>Sivuja</i> 53	<i>Kieli</i> suomi	<i>Luottamuksellisuus</i> julkinen	<i>Hinta (sis. alv 8 %)</i>
<i>Julkaisun myynti/ jakaja</i>	www.ymparisto.fi > Ympäristöministeriö > Julkaisut > Ympäristöministeriön raportteja -sarja			
<i>Julkaisun kustantaja</i>	Ympäristöministeriö			
<i>Painopaikka ja -aika</i>	Edita Prima Oy, Helsinki 2010			

Euroopan ympäristöhankkeiden rahoitusväline Life rahoittaa erityisesti tutkimustiedon käytännön hyödyntämiseen tähtäviä laajoja hankkeita. Suomeen maksettava Life+ -rahoitus on suuruusluokaltaan noin 6–10 miljoonaa euroa/vuosi. Tämä ei kuitenkaan tule meille automaattisesti vaan riippuu täysin suomalaishankkeiden määrästä ja laadusta.

Tässä julkaisussa identifioidaan tekijöitä, joita potentiaaliset hakijat kokevat ongelmallisiksi ja toisaalta myönteisiksi Life+ -ohjelmassa ja esitetään suosituksia rahoitusvälineen käytön kehittämiseksi maassamme.

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ
MILJÖMINISTERIET
MINISTRY OF THE ENVIRONMENT

ISBN 978-952-11-3749-5 (nid.)
ISBN 978-952-11-3750-1 (PDF)
ISSN 1796-1696 (pain.)
ISSN 1796-170X (verkköj.)